

עשתון לל

ספרות • חברה • תיאטרון • אמנות • הגות • ביקורת

שירה וסיפורת בדנמרק

חפצים - מחזה חדש
של א.ב. יהושע;
מאמרים על המחזה
ועל כלל יצירתו.

טרטיף בתיאטרון חיפה

From the land of

Jaffa

*twenty three fresh sun-ripened
CITRUS VARIETIES*

*brought to you by the
CITRUS MARKETING BOARD OF ISRAEL*

HEAD OFFICE: P.O.B. 21371, Tel Aviv 61213, Israel. Tel: 03-430711

EUROPEAN OFFICE: Market Towers, Block A, 1 Nine Elms Lane, London SW8, England. Tel: 7209581

JAPANESE OFFICE: Royal Co. Ltd., 1-1 Sujoyaku Shokai-Cho, Shimokyo-Ku, Kyoto, Japan. Tel: 75-3436060

טרטיף בתיאטרון 1664-1985; 38

השער

מפגש טרולים לפי קולאז' של הסופר וויליאם היינסן. הצילום מההצגה "טרטיף": אלי גורנשטיין (קליאנט) ויוסף אברורדה (אורגון). צילם: מורל דרפער.

א.ב. יהושע – מחזה חדש ומאמרים עליו
הפצים – מחזה חדש; 8
על הפצים ואנשים – ידידיה יצחקי; 14
א.ב. יהושע: סיכום ביניים; הלל ברזל; 17

שירה וסיפורת בדנמרק; 21

מדורים קבועים

טר "עתון 77"; 5
המלצת "עתון 77"; 5
קריקטורה; דני קרמן; 5

תיאטרון
שולמית בת-דורי; בדרך לתיאטרון; 37
דן אוריין; טרטיף בתיאטרון 1664-1985; 38

ביקורת ספרים
על "מחברות ברנר" בעריכת מנחם ועוזי שביט;
יאירה גנוסר; 42

על "ספר האפשרויות" לדוד אבידן; איל מגד; 42
על "מתחת לשטיח הכחול" לאיל מגד; עמוס לוטן; 43
על "אדם טוב קשה למצוא" לפלאנרי אוקונור; מטי שלושפי; 43
על "הכוח האחר" ליהודית הנדל; חנה יעוז; 44
על "שביב עלטה" לאלהוא קידר – ישעיה תשבי; עמלה עינת; 44
על "אותה האש לכל" לחוליו קורטאזאר; יערה בן-דוד; 45
על "ימי גברות" למישל לאריס; שמאי גלנדר; 45

שירה וסיפורת
מישל חדאד; על הגבול; שיר; מערבית; ששון סומך; 5
דליה רביקוביץ; עידו בריצימונד; שיר; 6
יעקב בסר; לא שאני מתאונן; שיר; 6
אנדד אלדן; שני שירים; 6
עמוס לויתן; שירים; 6
משה דור; שירים; 7
גד יעקבי; שירים; 7
סיימור מין; שיר; עברית; משה דור; 7
א.ב. יהושע; חפצים; מחזה; 8

שירה וסיפורת בדנמרק

טורבן ברוסטרום; הערות מבוא לספרות הדנית; 21
קלאוס ריפביירג; שירים; מדנית; פסח מיילין; אורי יערי; 22
אינגר ריסטנסן; קטע מפואמה; מדנית; אורי יערי; 23
אופה הרדר; שירים; מדנית; אורי יערי; 24
מריאנה לרסן; אולי; שיר; מדנית; אורי יערי; 24
יורגן גוסטבה ברנדט; שירים; מדנית; אורי יערי; 24
בו גראן יינסן; שירים; מדנית; אורי יערי; 25
הנריק נורדברנדט; הוורד מלסבוס; שיר; מדנית מרים איתן; 25
טורקילד ביורנויג; קנאה; שיר; מדנית; אורי יערי; 25
איוון מלינובסקי; בקורת הקר; שיר; מדנית; אורי יערי; 25
פיטר סיברג; הרועים; פרק מרומן; עברית; יק"ב; 26
וילי סורנסן; הצרחן; סיפור; מדנית; אמיליה רואי; 27
סוזנה ברוייגר; סוהו; סיפור; מדנית; אסתר אדלשטיין; 27
בני אנדרסן; שירים; מדנית; מרים איתן; אורי יערי; 29
ויטה אנדרסן; אני מאוהבת בך; שיר; מדנית; אורי יערי; 29
אירין איבר; טיפות של דבש; מאנגלית; אורית ורטהיים; 32
אפרת עוז; שירים; 34
הרצל חקק; פניה וגופה; שיר; 34
ברוך לינק; שירים; 34
שולמית ספיר; שירים; 35

מסות, מאמרים, רשימות
ידידיה יצחקי; על הפצים ואנשים; מחזהו החדש של א.ב. יהושע "חפצים"; 15
הלל ברזל; א.ב. יהושע; סיכום ביניים 17

חתום על "עתון 77" לשנת 1985

לכי ת"ד 16452, ת"א
הנני מבקש להיות מנוי על "עתון 77" לשנת 1985

שם ומשפחה

כתובת

טל

מצורף בזה צ'ק על סך 11,700 שקלים כולל משלוח

המשוך על בנק

חתימה תאריך

ITON 77

Literary Monthly

Editor: Jacob Besser

Editorial Members: Shlomo Avayu, Shimon Ballas, Shamai Gellander, Amnon Jackont, Sasson Somekh

Assistant Editor: Amela Einat

עתון 77 مجلة ادبية شهرية

المحرر: يعقوب بيبي

هيئة التحرير: شلومو أفيو, شيمون بلاس, شاماي جلندر, אמנון ג'אקונט, סאסון סומיך.

المحرر المساعد: عايلا عينات

المحرر الفني: يغال زورع

سكرتيرة التحرير: شيفوت دغسان

המערכת והמנהלה: ת"ד 16452 ת"א, טל' 03-456671

המערכת אינה אחראית לתוכן המודעות; המערכת אינה עונה בכתב על פניות כותבים ואינה מחזירה כתבי יד אם לא צורפה אליהם מעטפה מבויללת.

הפונים למערכת מתבקשים לטלפן אך ורק למס' 03-456671. חומר יש לשלוח רק בדאר רגיל, כשהוא מודפס ברווח כפול על צד אחד של הנייר. מנישות עם העורך רצוי לתאם מראש.

סדר, צילום, לוחות והדפסה: דפוס בארי, קיבוץ בארי. הפצה: "אטלס" בע"מ

עתון 77

ירחון לספרות ולתרבות

שנה ט', מס' 62 ניסן תשמ"ה, מרץ 1985

העורך: יעקב בסר

עוזרת עורך: עמלה עינת

חברי המערכת: שלמה אביו, שמעון בלס, שמאי גלנדר, אמנון ז'קונט, ששון סומך.

עריכת המדור לתיאטרון: נורית יערי, גילה שיפמן.

עריכה גרפית: יגאל זורע.

מועצת מערכת: יצחק אורבנדן אורפז, גילה בלס, מיכל גוברין, יוסי הדר, א.ב. יהושע, דן פניס, יורם קניוק, עוזר רבין, ש. גיורא שוהם, אנטון שמאס.

המו"ל: אגודת סופרים ואמנים לקידום הספרות והתרבות בישראל – עמותה. בהשתתפות ספרית פועלים.

מזכירת המערכת: איריס חן

בסיוע: משרד החינוך והתרבות, המועצה לתרבות ולאמנות הסתדרות העובדים הכללית, המרכז לתרבות ולחינוך. קרן התרבות אמריקה-ישראל.

מבצע פסח תשמ"ה

בספרית פועלים תל-אביב, אלנבי 73

האנציקלופדיה העברית (הוצאה מהודרת) מהדורת ספרית פועלים.

34 ספרים, כולל מילואים א' ומילואים ב' ב-17 כרכים.

תנאים מיוחדים לוועדי עובדים, חברי קיבוץ וספריות. האספקה: ע"י ספרית פועלים בלבד.

עד פסח יסופקו 18 ספרים ב-9 כרכים, ולאחר מכן – 4 ספרים ב-2 כרכים לחודש (בממוצע).

ספרים חדשים שראו אור בספרית פועלים – פסח תשמ"ה.

דעת עצמנו

ישראל אלמן – יהדות אמריקה בחברה פלורליסטית
הספר יצא לאור בסיוע הועד היהודי-אמריקאי והוא נותן – בפעם הראשונה בשפה העברית – תאור נרחב על הפסיפס האתני והדתני המאפיין את החברה האמריקאית בת זמננו. במרכז המחקר – הקהילה היהודית, היחסים השוררים בינה לבין לבין קבוצות אתניות ודתיות אחרות. בפרק המסכם – נסיון לתהות על מעמדו של הציבור היהודי בחברה האמריקאית, ע"י ניתוח המדיניות הנקטה בידיו כדי לשמור על האינטרסים של הקבוצה, חרף הלחצים המופעלים עליה.

חינוך

שמעון רשף – חינוך חדש בארץ-ישראל, תרע"ה-תרפ"ט
מחקר זה, עניינו בדרכה של קבוצת מחנכים, נושאת רעיון החינוך העמלני בארץ-ישראל בראשית המאה, שבמרכזה דוד אידלסון.

לימוד

שרה האופטמן – מתודיקה להוראת השירה
חוברת זו מציעה דרך להוראת השירה העברית בת זמננו, על-פי התכנית לבחינות הבגרות של משרד החינוך והתרבות, היא מותאמת להוראת נושא זה בכיתות הגבוהות של בית-הספר התיכון.

פרוזה

ג'יימס ג'וייס; יוליסס
מאנגלית: יעל רנן. בשיתוף עם הוצ' זמורה ביתן. "יוליסס" התפרסם לראשונה בשלמותו בשנת 1922, ונחשב כבר אז על-ידי בני דורו ליצירת מופת בעלת חשיבות הסטורית. ביצירה מהפכנית זו, שרבים רואים בה את פסגת הרומן המודרני, חברו יחד איפיון במלוא מורכבותו, ריאליזם בשיאו, הומור נוסח רבלה, שלמות צורנית ומוסיקה לשונית צרופה.

רות פלד – מהלך אחרון

תאור מרתק של מסכת יחסים אנושיים הנרקמת בין אשה חולת סרטן לבין הסובבים אותה. חברים קרובים מתרחקים, רחוקים מתקרבים וזרים מתגלים כ ידידים.

נאוה סמל – כובע זכוכית

קובץ של עשרה סיפורים אשר דמיותיהם המרכזיות הן בניס לניצולי שואה. זהו סיפורו של הדור השני.

ג'ון ציבר – בולט פארק

מאנגלית: גרעון טורי. זמן ההתרחשות הוא ההווה, הרגע הזה באמריקה. במרכז הרומן – שתי דמויות גברים, הנפגשים במקרה בכנסייה ונקשרים בעבותות כוחות מסתוריים, כמו החיים והמוות, שנאה ואהבה כשני פניה של הנפש האמריקאית. הדמות השלישית – הוא זה הנושא את נטל האשמה על כתפיו. כיצד הוא מוצא עצמו מעורב בפרשה, וכיצד מצליח ברגע המכריע לצאת ממנה.

שירה

מרדכי הרטל

מן הטעם הפשוט.
יעקב פרידמן
מחפש אתונות.

ילדים

אלי נצר – סבא גיבור

איורים: שמוליק כץ. סיפורים נפלאים על יידידותם והרפתקאותיהם של זקן בן שמונים וילד בן עשר. מיועד לילדים בגיל הגן ובית-הספר היסודי.

מורשת

הרש סמולאר – יהודים סובייטים מאחורי גדרות הגטו
מיידיש: מרדכי הלמיש. בשיתוף ביה"ס למדעי היהדות ע"ש חיים רוזנברג, אוניברסיטת ת"א, מורשת וספרית פועלים.

ישראל גוטמן – בעלטה ובמאבק

פרקי עיון בשואה ובהתנגדות היהודית. בשיתוף המכון ליהדות זמננו, האוניברסיטה העברית בירושלים, מורשת וספרית פועלים.

שונות

איגנץ – אצלנו

קובץ רישומים מקיבוץ עין-שמר.

יופיעו בקרוב בספרית פועלים

אריה יערי – אתגר הלאומיות.

מנחם שדמי – קומונות בעולם ובקיבוץ.

מרים מיכאליס – זכרונות, השתקפויות.

שבתאי לוי – אל מול הר סירבל.

מישל חדאד

על הגבול

מערבית: ששון סומך

אני מביט בך, זאטוטית יפה שלי,
בעוד משכ-הרוח מסוכך את זהב צמתך.
להקיף את גלי הים
שתכלו כחכל עיניך התמות
השראה לכתב את השיר.

רחקי-נא ממחסום חשוד
והשמרי מגדרי תיל
כך יוסיף לב אפך
לפעם בשלחה.

לך הקצין אשר במפקדה
זאת אומר:

את זאטוטינו פלכנוך
אנו אוהבים מאד.

נשק אוחס במקומנו
ועם פלגתך, שעליה הפקדת.
חזר לזאטוטיה הממתינה לך
שמשכי הרוח מקיפים אותה.

ליד המחסום החשוד.
היא עורגת לשוכף פדי לחבק אותך
בשמחה שילדים חיכים לזכת בה
בארצם
בצל עולם ללא גדר-תיל
עולם של ערצה.

השיר "על הגבול" לקוח מספר שיריו האחרון
"מדרכות החרות" שהופיע בשנת 1984. הוא
הוקרא בכנס סופרים ערבים ויהודים שנערך
בתי"א בתאריך 3.3.85 לכבוד יום השלום העולמי
שהוכרז ע"י הקונגרס העולמי של מועדון פא"ן.

לקראת ועידת הסופרים

ו עידת אגודת הסופרים העבריים במדינת ישראל, מתכנסת פעם בשנתיים. ובה ניתנת הזדמנות לחברים לבחון מחדש את דרכי פעילותה, צבינה ותכניה של האגודה.

ועידת הסופרים (אני מעדיף לכנות כך התכנסות זאת, כי למעשה כל סופרי ישראל הכותבים עברית הנם חברים מאורגנים בה), אשר תתכנס ב"ב' חוהמ"ע פסח תשמ"ה, תצטרך לתת את הדעת על מה שקורה לחברתנו ולתרבותה, וכן על מעמדו של הסופר כפרט בחברה הזאת.

מובן מאליו שלא נוכל להתעלם משאלות מקצועיות בהן מתלבט הסופר בכל ימות השנה.

ב עקבות המתח העדתי שחצה את חברתנו בשנים האחרונות, ושנופח – עתים בדרך מלאכותית – עלידי אינטרסנטים פוליטיים בעלי נטיה פופוליסטית מובהקת, באו לידי ביטוי גילויים פסבדו-תרבותיים, כמריפולקלוריסטיים, אשר אין להם ולא כלום עם תרבותנו. כאלה כמו ההתכנסויות אצל "הבאבא סאלי", ואחר-כך אצל בנו. כמו החינאות במירון או ה"מימונות" למיניהן. בכל אלה – הצגת תכנים עדתיים כלשהם, בלבוש כאילו תרבותי, ובמקביל – חיקוי עיוור של סממניה החיצוניים של תרבות המערב ובעיקר ארצות-הברית.

אין ספק שעל חברינו הסופרים, לתת את דעתם על מתהווה זה בחברתנו, המגיע לגבול עבודת אלילים פרימיטיבית מצד אחד ולסף התבוללות תרבותית מצד שני.

ועוד – הייתכן שציבור הסופרים יוכל להשלים לאורך ימים עם הכפייה הדתית המעוותת את חיינו הציבוריים, כפייה שהיא חסרת כל קשר לערכינו הלאומיים הבסיסיים?

הספרות העברית שהיתה, ואולי עוד הנה, קטר המהפכה הלאומית, שהביאה ללידתה המחודשת של הלשון והתרבות העברית; היא זו העדה כיום למגפה המנוונת של ה"חזרה בתשובה", שאינה אלא חזרה לחשכה רוחנית מוחלטת.

ג ם נושא יחסי העמים – היהודי והערבי – פלסטיני, אינו יכול להיות זר לסופרי ישראל, משום שהוא קשור ישירות למהות חיינו ולאפשרות המשך קיומנו כאן, שהוא עבורנו תנאי ראשוני להמשך יצירתנו.

אגודת הסופרים המנוהלת ופועלת בדרך נכונה, והלוקחת בחשבון את האמור עד כאן, עשויה לתרום תרומה משמעותית לשוניים חברתיים. אלא שלשם כך

עליה לבנות לעצמה כלים מתאימים, באמצעותם תוכל להאדיר את השפעתה הציבורית, ולהיאבק ללא פשרה בכל ניסיון של התערבות בחופש הביטוי האמנותי בכלל והספרותי בפרט, וכן להמשיך ולהיאבק על יחס הוגן לסופר וליצירתו.

מ שום-כך חשוב שהסופרים יטלו חלק פעיל בוועידתם, ובדרך זו יתרמו להמשך כיוון ההתחדשות שהחל להסתמן באגודה מאז ארבע השנים האחרונות, בנושאים שהוזכרו וגם בנושא זכויותיהם המקצועיות של הסופרים.

באשר לאלה, עלינו לשאוף ולפעול לקראת תחיקה מתאימה בכנסת, למען חוק תמלוגים לסופר על שאילת ספריו בספריות הציבוריות; למען חוק זכויות יוצרים, חוק תעריף מינימום, ולמען ביטול הצנזורה על מחזות וסרטים.

בנוסף, חייבת לקום, במרוצת השנתיים הקרובות, הוצאת ספרים עצמאית במסגרת אגודת הסופרים, כזו שתכבד את הסופר ותעניק לו אפשרות של ביקורת מתמדת לגבי פעילותה, באמצעות מוסדות האגודה הנבחרים על-ידו.

מערכת מוליית כזו, תביא לחיינו הספרותיים רוח שונה לחלוטין מזו המנושבת בה זה מכבר.

על אגודת הסופרים להיאבק למען ספרות ותרבות כאלה אשר תתרומנה, כפי שתרמו בעבר, לביסוס קיומנו הרוחני והלאומי כעם חופשי ונאור במולדת שטוב לחיות בה.

י.ב.

המלצת עתון 77

- זלדה:** שירי זלדה; הוצ' הקיבוץ המאוחד; 1985.
- חיים גורי:** מחברות אלול; הוצ' הקיבוץ המאוחד; 1985.
- ישראל גוטמן:** בעלטה ובמאבק; פרקי עיון בשואה ובהתנגדות היהודית; הוצ' ספרית פועלים; 1985.
- שלמה ניצן:** אדמה בים; מבחר סיפורים; הוצ' תרמיל; 1985.
- מרטין גובר:** בין עם לארצו; עיקרי תולדותיו של רעיון; הוצ' שוקן; 1985.
- אהוד לוז:** מקבילים נפגשים; דת ולאומיות בתנועה הציונית במזרח אירופה (1882-1904); ספרית אפקים; עם עובד; 1985.
- איניאציו סילוה:** בית ספר לדיקטטורים; ספרית אפקים; עם עובד; 1985.
- נורית גוברין:** תלישות והתחדשות; הוצאת משרד הביטחון; 1985.
- גי'ן שרף:** התנגדות לא אלימה; תרגום; יהלי עמית; הוצאת מפרש; 1985.
- אליאס קאנטי:** הלשון שניצלה; מגרמנית; צבי ארד; הוצ' ספרית פועלים; זמורה ביתן; 1985.
- אלי נצר:** סבא גיבור; (נעורים); הוצ' ספרית פועלים; 1985.
- חמוטל בריינסף:** מתנות קופצות; שירים; הוצ' הקיבוץ המאוחד; 1985.
- גי'וזף קונרד:** טייפון; תרגום; משה אראל; הוצ' החבל הימי; הוצ' הקיבוץ המאוחד; 1985.
- הנס היינץ שטוקנשמידט:** המוסיקה של המאה העשרים; מגרמנית ומבוא; עדו אברבאיה; הוצ' עם עובד; ספרי מוסיקה; 1985.
- מוקי צור:** אביב מוקדם; צבי שץ והקבוצה האינטימיט; הוצאת עם עובד.
- מרדכי הרטל:** מן הטעם הפשוט; שירים; הוצאת ספרית פועלים; 1985.
- פסח מילין:** לפתוח כמו ספר אהבות; שירים; אלף; 1985.
- לייזער אייכנרנאנד:** צווישן איצט און קיינמאל; שירים; (יידיש); הוצ' תמיד; 1985.

על מותה של
ד"ר נילי סדן-לובשטיין
כואב ומשתתף באבל המשפחה

בית
עֵתוֹן 77

עידו בריצ'מונדי*

על ספסל העץ בגן הוא אמר לי.
אני פוחד למות גם כשאני אהיה זקן
ואני לא יודע איך זה יהיה
אני לא יודע איך זה יהיה.
ואני אמרתי, זה לא יהיה נורא
זה יהיה מיתת נשיקה
ואתה לא תהיה לבד.
אני לא אשאיר אותך לבד.
ואחר-כך נשפכה הקוקה-קולה
והוא צחק וצחק וכמעט שנחנק
וטפח לי על הגב וצחק וצחק
עד שהמייץ נתקע לו בגרון.
ועל המזח הוא התרוצץ
והצטלם עם אנזים,
ועל המזח הוא התרוצץ
וצחק וצחק
והמים היו אפרים מן השמים
וירקים מענפי בכות,
המים היו ירקים עד שהחשיכו
כאשר חשכו השמים.
והרבה מטוסים שרקו מעלינו
בטיסה נמוכה
כלם למערכ
ועדו צחק וצחק
כי הקוקה-קולה נשפכה
וקצת מזה טפטף לו גם על הבגדים.

* השיר הוקרא ע"י המשוררת בכנס סופרים יהודים וערבים
בתי"א ב' 3.3.85 לכבוד יום השלום העולמי, שהוכרז ע"י
מועדון פא"ן העולמי.

יעקב בסר

לא שאני מתאונן

לא שאני מתאונן, וכי מי אני
תלמיד נדח, נער מרפט בגר, נשען
ראש אל קיר מלחש הברות אימה
בלשון נרה

גם הפעם כשאסונות פקדוני לאחרונה
לא מצאתי בך, שפתי היקרה, לא
נחמה, לא בד ולא חרס
להגיד את אלם הבכי

את — זמן שנפתי לי באשראי מגבל
לכן זמני אולי תם, מה לי אם
זמני בתוכך אזל מה לך אם
זמנך לא בתוכי ואין
בלבי עליך, אבל את
אל תקשיחי לבך בי

מה אעשה אפוא באפס קול
אעמוד ראש אל קיר וכהבל פי
אעלה אד מגרונני
הלוהט אעמיר לך מים זכים
מבלי שאערב דם
במה שמעלה העלבון

צילום: סול קמניצקי

אנדד אלדן

שני שירים

■
בקר בקרב
אור מלא אור
שים מסכה (של עור) על פניך ורגע
מצא נקודה בין מיני הירק
וגע. בורוד

הבט בעיניך העצומות
הוא קים, בין מיני הירוק,
במגע יד מלטפת ישלח, חמו.
שכת אותו מנגח בקרניו
רק שמושי לשון

עכשיו חשב זו גשתו כי שב ממרחקים
כמו חום משלח שישוב בין קרוביך
הרהר רכות במגע הרוגע, להגע
כאלו השלנה שבה לשלוט "ישושים מדבר"
אל תשים, מלים לא כתם, רצף אכני מוזיקה
מן ההרים שהיית בהם ושהיו בך
לך רצפה, מוזיקה של אבן ונגה נוהר לומר
ואם מעשה ידיך טובעים באור
אתה אומר

שלח ידיך המתמתחות מעבר לזה
ללקח ומסכה של אור על הפנים
המסכת סביבת קורים הרבה יותר

■
וכשמתנשמת

לחשה לי בשוכבה:

(עכשיו שכבתה רך חור)

אל שדי חם חד

שלח הפיל לילו להשחיר שדי

לטף בשרך שמועך

כפות אל דל דם לוחך

שוב לחש שדיה שוא

אני אל שדי אל שדיך

אמרתי לעולם די, לוכד

ניצוץ מתרוצץ נועץ נולד

נסתר ותר, ותר, מפלט טל על

השרפה לן בין ידי נדמה

כה רך

אך ריח עשן כמגוף נחרך

עמוס לויתן

גלות לשון (קטעים)

1.

הגלה אותי אל ארץ חרף
צנומת לשון, מקום שם אור
המלים קפוא וזרמת המים אטית.
נלאיתי משפעת אביב ומגוני
גוניו, ומשפעת קיץ וסתו.
הכזב אשר ברכ דברים, תרמית
העשר המרמה של התחדשות
בהבל פה, השב אותי אל עני
הדבר, אל הגה עצור, קר וחשוף
מלבין בלבן אמת.

2.

את טעם הכשלוך הזה בפי
עלי ללעוס שוב ושוב, עד
שיתמצה בו כל הסחי והמיאוס
של מעשה תפל בלשון, ואחר
לרקוק אותו בבזו ולפעור
את פי למשב מטהר

3.

הסטיה מצדקת השיר היא
ראשית החטא, וההתחמקות
מקבלת דין המשורר אחריתו.
ההתחמקות לשאלה: מדוע? ולשם-מה?
הצדק השירי הוא שקא אתי חשבון עכשו.

הצורך בשתיקה גובר

1.

הצורך במלה והצורך בשתיקה,
והצורך בשתיקה גובר, ואני
מתעטף בה כתרמיל שעוטף
את הזרע, עצי וקשה.

כפרי החריב החרב — שאינו מתכונן לזמן זה

2.

וכל שאני רואה אטום וקשה
ואין לו מה לומר, אבן שנתקה
מגל, גדם עץ מפחם בשדה
ומהו בכל זאת שבלום בכל זה?

שני שירים מארץ רחוקה

שועלים

כשאלוני הצפון ותדרי הצפון
את ירקותם ממירים בדמים ונהב,
שועלי הצפון מהם עושים?
הם חומקים בלילה אל מישל הקטן
וגורדים בלשונם החמה את לחיו.

שועלים אפורים ושועלים שחורים ושועלי
הבסף מן הצפון הרחוק:
בלאת חליקו, חברים נאמנים,
לתחב את חטמם בכפות חלומי.

ברבור

ברידו עוד המים זרמים. באצבעות
מים פשוקות הם קולטים אבוקות
בוערות של עלים ומכבים אותן בנשיקה.
אזרחים, אל חשש: כאן
שרפה לא תפרץ.

והלאה, בנזם, ללא ניצ מצחיר
ברבור כמתוף מלרמה:
שבוי מרצונו בטרם קפאון,
האציל מתעלם מצוחות אזהרה של
המון השחפים.

רק הזר בעברו שומע
הרים סוגרים על העיר;
בעבי יערות רוחשת
נשימת האורכים הקדומה.

רידו - נהר העובר ליד העיר אוטאוה שבקנאדה.

עץ תות שליבתו מרוקנת

בבואי אל החצר ראיתי עשן מן המדורה
ועץ תות שעליו מפוחים ולבו מרקן.
וראיתי את נחילי היתושים באלמות האור
הבוקעות מחרכי הבתים.
האיש המבסס, המבקש את נפשי במקום הזה,
כא גם הוא לחפש את עברו
ולא מצא אפלו חבר אחד
שיוכל לספר על אין היכלת של חייו
ועל בנותיו שהפילו והעמידו ולדות
זרים לשלשלת הדם ההרואי
הזורם בעורקיהם ריווי המריחואנה.
הם נעים בחצר הגדולה כחפצי אחיזה
בחבריהם הצפים לצדם כצל עכרם,
ספופים אף בלתי נוגעים.
הם גחו מדירות הגג ונחתו כאן,
בין המטוסים היוצאים והנכנסים,
כדי למרק את מצפונם בקול גדול ליד האש
עם זמרי ברודווי וסט-אנד.
כפרפרים סביב להבה
נוגעות לרגע זו בזו נפשותיהם
משיקות למעגל סגור.
עוד מעט יחזרו עיפים ומיועזים
אל מכשירי הדייאו, שבהעדרם הקליטו
את מבט לחדשות, על חילים שלא יהיו עוד.
מרקנים כמו עץ החות ומפוחים פעליו.
האם הטרמיטים יודעים את
גזר דינם של העצים?

ליד הנדנדות בצל הפיקוס

לו היינו ממשיכים לנהג בעצמנו.
כאלו בהם אנו נוהגים
היתה נשרדת בנו נפלאות הרף
שנרקם ליד הנדנדות בצל עצי הפיקוס,
כרוח-חרישית שהתמידה
להניע את ענפיו, בעוד אנו
מחלקים ענבים ותמרים
בנדיבות מפתיעה אף מובנת כל-כף
אל מול התם המהמם שבעיניהם הבתוליות.
עשה שלא תאכזר רציחתם הנשירה של הילדים
שהיו עמנו היום בגינת העיר.
עשה שלא תחלף נדיבותנו הפשוטה
כאשר נפרד מן הנדנדות ועצי הפיקוס
והספסלים האדמים.

לא להפריע את מנוחת השכנים

הרעם הצפוני ונרפות הלב
לא הבעירו אש גדולה
והשקט הוא של פגרי רעיונות נטושים
שאינם מפריעים את מנוחת השכנים
וכמצבות הם נותרו ללא פרחי בית-העלמין
שעציו ממשיכים לינוק מיתוהום ממליחים.
מקפלים את גלגול הלשונות
אורזים את זעקת הכרזות
מתנתקים מפגרי צלוליד
שהנחו לעת צרף בארונות מתי
הנזב שכאבק רדיואקטיבי
מכלה עצמנו לדעת.

מתרחשת כאן סופה ורית אין
מבול מתחולל בצורת לוחכת סכיב.

1984, לאחר הבחירות.

סימור מיין

עברית: משה דור

ליאוניטאס המשוגע

לאוניטס, אומרים הם, משגע הנו.
סערה הוא מחולל בהכל-פה, בהרף-עין,
ובאשה - כך ישבע - מעודו הוא לא נגע,
זולת אמו.
אכל כל חלומותיו
באי הגדול הזה
הם כיצד לבנות זוללת לעצמו
שאת כלם תח -
מזג-האור איננו משנה -
מתחת לים לרפינה.

הוא משגע על כל הראש, אחרים אומרים,
ובתים יצוקי-בטון רבים מדי בונה הוא,
ושותל עגבניות וחצילים
מאחר מדי, הרבה יותר מדי, בעונה.

הוא חולם על מנוסה ועל בריחה
וכל חייו
הקבר האפל והשקוע
נצב לנגד מבטו
כרחם של אמו שיקדמו בכרכה
וממנו נעלב ואף זועם נתלש
מילל וטעם
הים השקט
על שפתיו הרמות.

מסאורי, אנדרוס, יוון

סימור מיין, יהודי יליד מונטריאל, נמנה עם הבולטים
במשוררי קאנאדה של ימינו. מיבחר משיריו בתרגום עברי,
"מבשר החלומות", הופיע לא-כבר בהוצאת "ספרית
פועלים".

צילום: פול קפוניגרו

חפצים

(מחזה בשתי תמונות)

אברהם ב. יהושע

הנפשות:

- האם — ראשל בת 68
- הבן — עזרא בן 45
- הבת — אווה בת 40
- אשת הבן — שירה בת 41
- אחות האב — דודה טילי בת 80
- בעל האחות — עודד בן 50
- חברה מבית הספר — דניאלה בת 42
- עוזרת — נאזייה בת 22

המקום: דירת ההורים בירושלים
הזמן: יממה בסוף החורף.

תמונה ראשונה

(השעה שש בערב. דירה ישנה בירושלים, בחלקה מסודרת ובחלקה מגובבת בערימות של דברים, קרטונים פתוחים, ערימות של חפצים, כלי בית, חומרי ניקוי, צלחות וכוסות, פחי שמן ועוד. האם ראשל, מסתובבת לבדה בבית ומזיזה מפעם לפעם חפצים ממקום למקום. יש בידה רשימות. מרכז פעילותה שני ארונות קיר שמתוכם היא מוציאה ומכניסה דברים. עוברות כמה שניות בשקט. היא מוציאה סוכך גדול עז צבעים פורשת אותו ומכניסה אותו חזרה. כל זה יכול להיעשות כאשר יש עוד אור באולם. האור נכבה כאשר היא מסתכלת באיזה חפץ. וכשהוא נדלק בחזרה רואים את עזרא לידו מזוודה ותיק מנשק אותה נשיקה רפה בשתי לחייה. יש בו איזו עייפות בסיסית.)

האם: מה קרה? אמרת שתבוא בארבע ועכשיו כבר שש וחצי.

עזרא: הזהרתי שלא תחכי לי.

האם: מה זה הזהרת שלא תחכי. אמרת שתבוא בארבע.

עזרא: אמרתי אולי. אמרתי אולי. (הוא כבר מסתובב באי שקט, מחפש משהו, נכנס לחדר העבודה שבימין הבמה מניח את המזוודה שם)

האם: לא אמרת אולי. אמרת שתצאו כשתים ותגיעו בארבע.

עזרא: (לא מסתכל עליה) אולי. חשבנו ולא יכולנו להספיק.

האם: הילכתם לישון שוב בצהרים. אמרת שהיום לא תשנו.

עזרא: מה פתאום? לא ישנו.

האם: אז למה לא יצאתם בשתים כמו שאמרתי.

עזרא: אני אומר לך שלא יכולנו להתארגן. שירה גמרה את הלימודים רק אחרי אחת ולי היתה איזו ישיבה באוניברסיטה.

האם: אבל עכשיו חופש.

עזרא: לא כשביל ישיבות.

האם: ולא ישנתם בכלל בצהרים?

עזרא: נחנו אולי לחצי רגע שיהיה לי כוח לנהוג

יועלה בקרוב בתיאטרון חיפה.

כדי שלא תצא לי איזו תאונה. אבל מה בושר לך, הרי יכולתי להגיד שאני בא בשש והייתי בא בשש.

האם: יכולת, אבל אמרת שאתה בא בארבע.

עזרא: אבל את יודעת שיש לי מפתח של הבית, לא ביקשתי ממך לחכות.

האם: אבל חיכיתי...

עזרא: זה עניין שלך... העצבנות שלך...

האם: מה אתה מחפשת?

עזרא: אני מחפש רגע את הרדיו איפה שמת את הרדיו, היתה בדרך איזו מוזיקה נהדרת אני רוצה לתפוס את שם היצירה.

האם: עכשיו מוזיקה, כשביל זה באת.

עזרא: (מסתכל בה בפעם הראשונה) בסדר... לא חשוב...

האם: יש לנו כל כך הרבה דברים לעשות, עוד

שבועיים אני עוברת לשם וכאן כל הבית עם כל החפצים האלה שלו, יש עבודה נוראה אני לא

אספיק כלום, אני אשאר בסוף תקועה כאן...

עזרא: את לא תשארי תקועה... את מגוימה נורא...

עברתי בחיי כמה דירות ואפשר לגמור את זה אחת ושתיים.

האם: לא בתים של חמישים שנה ולא בגיל כזה...

אמרתי, תעזרו לי כמה ימים עד שאני אעבור לשם ואז תתפטרו ממני.

עזרא: אין בעיה... אין בעיה...

האם: ויש עוד הבגדים של אבא, הספרים והניירות...

עזרא: הכל יסתדר על אחריותי... רגע, לפני

שאשכח הבאתי לך את ההעתקים של תעודה הפטירה שביקשתי, עשיתי כבר באוניברסיטה חמישה

העתקים... שיהיה לך, לכל הזדמנות...

האם: הו, חמישה, מה אני אעשה עם כל כך הרבה...

עזרא: שיהיה לך...

האם: אתה לא רוצה לשמור לך אחד...

עזרא: כשביל מה?

האם: טוב, תודה. עכשו נתחיל. אתה רוצה כבר

לאכול או שנתחיל קצת להסתכל על החפצים כדי שתחליטי, אולי לארוחת ערב נחכה כבר לשירה שתבוא...

עזרא: לא, היא תאכל שם בכנס שלה, היא תחזור מאוחר, הזהרתי אותך בטלפון שהיא לא תאכל פה...

האם: טוב, אז תאכל עכשיו אתה ונתפטור מזה...

עזרא: אני לא רעב...

האם: אל תתחיל עכשיו, הכל מוכן... אין הרבה אוכל...

עזרא: (מהסס) אני לא רעב... (הולך לשירותים)

האם: טוב, אז לפחות קפה...

עזרא: טוב, רק קפה... (נכנס לשירותים)

(האם מנתקת את הטלפון בחדר העבודה, לוקחת אותו ומחביאה בארון, נכנסת אחר כך למטבח להכין את הקפה, הוא יוצא מהשירותים, מוצא את הרדיו אבל

כבר אין מוזיקה. היא מביאה את הקפה, הוא לוקח נכנס לחדר העבודה ומחפש את הטלפון.)

עזרא: אמא איפה הטלפון? מה קרה עם הטלפון...

האם: עכשיו אל תתחיל עם הטלפונים הארוכים שלך... באת לעזור לי, אל תתחיל עכשיו עם

השיחות האלה עם החברים שלך בירושלים...

עזרא: רק טלפון אחד קצר, אני מוכרח...

האם: (ביאוש) לא עכשיו, אחר כך. מספיק איחרת. בכלל לא באת כשבילי, באת רק בגלל הכנס של

שירה.

עזרא: איפה הטלפון אמא? בחייך אנחנו נספיק הכל על אחריותי. מה יש כאן דברים למיין, בין כה

וכה את הרוב צריך לזרוק.

האם: אני לא אתן לך אותו עכשיו, אחר כך...

עזרא: (כל הזמן ממשיך לחפש) טוב בסדר אז אני הולך לטלפון ציבורי, מה את חושבת שאני אוותר

אם אני מוכרח לטלפון... (מוצא אותו בארון מכיוון שהוא מחפש בעילות ובמיומנות.)

(מחייג) (לאמו) שתי דקות... מאיר? עזרא... כן, הגענו לא מזמן... לא, שירה הלכה ישר לכנס... על

ניטשה... יש להם כנס על ניטשה לא שמעת?... אני

אולי אקפוץ לשם מחר... בטח, מוכרחים... הערב אני פנוי אין לי כלום מה לעשות... לא, לפה לא ילך, כאן בלאגאן נורא... ככה... היא החליטה, היא עוברת לשם... זה... כן, גם אנחנו שמענו דברים טובים... אני לא יודע מה בער לה, אבל היא רוצה... אחותי תפסה במקרה איזה מקום שהתפנה... אתה יודע איך מקומות כאלה מתפנים... כן, החלטה מהירה... אולי תצליח לשכנע גם את אבא שלך... חה, חה, מה איתו? שמע, אולי ראית במקרה את המאמר שלי... "בספרות"... (בעת השיחה חוזרת האם שוב אל חפציה לאחר שהתייאשה מסיום מהיר) אם תוכל תציץ... אתה יודע שאולי אני נכנס שוב לפרוצדורה... והדיקן שלנו אמר שאולי הוא ידבר איתך... הוא עדיין לא דיבר... גם רציתי לדבר איתך על יום עיון שהחלטנו לארגן במחלקה למאה שנים להולדת קפקא... יום אחד עם שש הרצאות... קומפקטי, כלי לילה... דווקא על ההשלכות האוטוביוגרפיות של יצירתו, פתאום נראה לי חשוב להתעסק בביוגרפיה... המעבר בין היצירה לביוגרפיה... הקשרים... אם במקרה תראה את המאמר שלי תבין למה אני מתכוון... הגילגול, אולי גם גזר דין... תחשוב גם אתה על משהו... אם תוכל לבוא אלינו זה יהיה מצויין הדיקן גם יוכל להפגש איתך... נדבר... נדבר... עוד שעה וחצי... אני מתקשר... טוב, כאן מתחיל הלחץ, אני עוד שעתיים או שאני קופץ אליך או שאני מטלפן... (סוגר האם עומדת לידו בזעף שקט) אני מוכן. (הטלפון מצלצל).

האם: אתה רואה... זה לא נגמר... אני אהרוג את עצמי... חיכיתי לך ואתה הבטחת... (הוא מרים את השמפורת)

עזרא: זה בכלל בשבילך, איזו אשה.

האם: מי זאת?

עזרא: לא יודע...

האם: (מדברת בלי חשק) כן... זו את... כן... לא עכשיו... אותו דבר... בעוד שבועיים... בסדר... אני כרגיל בצרות שלי... הבן שלי עכשיו הגיע במיוחד עם אשתו מבאר-שבע ואין לי זמן... אולי אחרי מחר... שלום... (מנסה להשמיט את הטלפון) שלום... שלום... (סוגרת תוך כדי דיבור).

עזרא: מי זאת היתה?

האם: זאת הפוסטמה הזאת האלמנה של השופט מיוחס.

עזרא: אז למה את מדברת אליה כך בלי סבלנות, את תשארי בסוף בלי חברות...

האם: אל תטיף לי מוסר עכשיו.

עזרא: את ממש סוגרת לה את הטלפון כפרצוף...

האם: לא סוגרת... היא הבטיחה שתשלח לי משהו לקנות את מכונת הכביסה וכלום לא יוצא מזה...

עזרא: את מוכרת לה דברים? אלוהים שבשמיים.

האם: מה יש? יש כאן הרבה דברים טובים, מחר תבוא גם מישור לקחת את הווילון הגדול, אחת מהכיחה שלך או מכיחהספר שלך. היא מכירה אותך.

עזרא: מי זאת?

האם: דניאלה אחת. היא אמרה שהיא מכירה אותך טוב מאוד.

עזרא: דניאלה?

האם: תראה אותה מחר אם אתה רוצה. היא מכירה אותך טוב טוב. אתמול גם מכרתי את הטלוויזיה לאחות של פרופסור שירמן.

עזרא: מה אין טלוויזיה כבר, את משוגעת?... מה כבר לך למכור אותה הלא תצטרכי אותה שם.

האם: לא רוצה יותר טלוויזיה... לא מעניינת אותי, מאז שאבא הלך לבית חולים לא פתחתי אותה...

עזרא: אבל... אבל... תחכי... מה את...

האם: די, די, תפסיק להסתובב כך בוא נתחיל אין לנו זמן. תיכף עוד מישור יטלפן אליך. נתחיל קודם בחפצים או בניירות?

עזרא: איזה ניירות?

האם: שכ, מסתובב לי הראש שאתה כך באי שקט. יש כאן כמה ניירות שאני לא מבינה. זה מה זה?

עזרא: זה... זה מהבנק. חשבון הדולרים שלכם.

האם: או מה הם רוצים?

עזרא: הם לא רוצים כלום. הם פשוט מדווחים על הסכום ועל הריבית.

האם: וזה?

עזרא: זאת המשכורת... זאת הפנסיה...

האם: אני יודעת, אבל מה זה כל המספרים שם. אני לא מתמצאת.

עזרא: את לא צריכה להתמצא. פשוט את מסתכלת כאן, במקום הזה. הסכום שרשום כאן הוא היחיד שמעניין אותך.

האם: וזה?

עזרא: זאת הזמנה לאבא לאיזה כנס של העיריה.

האם: תכתוב להם שהוא נפטר ושיפסיקו לשלוח הזמנות כאלו, זה סתם את כל תיבת הדואר.

עזרא: אני לא אכתוב להם כלום. תקבלי את ההזמנות ותזרקי אותן. מה יש, זה קשה?

האם: וזה?

עזרא: (מוציא משקפים) זה, זה אותו חשבון דולרים רק של החודש הקודם, זה צריך לקרוע... (קורע)

האם: (בבהלה) רגע...

עזרא: אני אומר לך זה אותו דבר... צריך לקרוע...

האם: וזה?

עזרא: רגע... לא... זה משהו ישן... איפה מצאת את זה...

האם: בניירות של אבא...

עזרא: זה בכלל משנת שבעים (יש בקולו איזו זמרה) זה לירות בכלל... זה לירות... איך זה התגלגל לכאן... זה רק לירות... (ממעד לכדור וזורק לסל)

האם: לא, אל תזרוק.

עזרא: למה לא...

האם: אל תזרוק, מה זה ענייך... (מוציאה את הנייר מהסל ומפשירה את קמטיו)

עזרא: אמא, זה שמונים ושניים שקל...

האם: בסדר, אני יודעת... עכשיו זה הנייר האחרון שהגיע אתמול... מי זה כאן חתום...

עזרא: זה מכתב תנחומים...

האם: אני יודעת אבל מי זה כתב...

עזרא: שארן...

האם: אה, עכשיו הוא נזכר... אבא שנה אותו...

עזרא: רגע, אני רוצה לקרוא...

האם: לא עכשיו... חבל על הזמן... אני מפחדת שתברח לי פתאום... תשב רגע, פה על הכסא, אתה מכניס אותי לעצבנות נוראה, שב רגע, הבטחת. אני רוצה שתחליט עכשיו סופית מה אתה לוקח ומה אתה לא לוקח...

עזרא: אני לא לוקח כלום אמא, אמרתי לך כבר אין לנו מקום ואני לא צריך כלום...

האם: תשב... תשב... (יושב) רק תראה ותחליט. הכנתי את הכל... מה שתרצה תקח ואל תעשה לי טרבות...

עזרא: אבל אל תתוכחי אתי...

האם: בסדר... תראה ותחליט. את זה אתה רוצה? (מראה לו סיר גדול עם מכסה מסוג אחר)

עזרא: מה זה?

האם: זה סיר כמעט חדש.

עזרא: לא רוצה.

האם: אתה בכלל לא הסתכלת.

עזרא: אני ראיתי. אני מכיר אותו ואני לא רוצה אותו. (הוא מתחיל לעיין בעיתון)

האם: זה סיר מצויין.

עזרא: את רואה.

האם: טוב אז מה אני אעשה אתו...

עזרא: תזרקי... תזרקי...

האם: זרקתי כבר כלי סוף דברים...

עזרא: אז תזרקי עוד, תלמדי לזרוק...

האם: אולי אווה תרצה אותו...

עזרא: שתתק.

האם: והסיר הזה... (מראה סיר קטן מטימוס אחר ללא מכסה) הוא קטן ולגמרי חדש, זה סיר אנגלי עם ציפוי הידית קצת זזה אבל אפשר לחזק אותה...

עזרא: לא.

האם: את בכלל לא מסתכל אפילו. (הוא קורא כל הזמן את העיתון הישן שעטף אחד מן החפצים)

עזרא: אני מכיר אותו...

האם: אתה לא יכול להכיר אותו.

עזרא: עובדה, אני מכיר אותו, מהמטבח, חייתי מספיק שנים בבית הזה את שוכחת...

האם: (צוחקת) מה אתה מדבר, זה סיר חדש כמעט לא השתמשת בו... על איזה סיר חשבת...

עזרא: אף הסיר הזה...

האם: על פעם לא ראית אותו, הוא חדש לגמרי, הוא היה בשביל פסח...

עזרא: בסדר, לא חשוב, לא רוצה אותו...

האם: (מתחננת) הוא חדש... תקח אותו... הוא יועיל לך...

עזרא: אני לא זקוק לסיר כזה...

האם: מעניין על איזה סיר חשבת...

עזרא: (קם נמרצות ונוגע בסיר) בדיוק על זה... את חושבת שאני לא מכיר את הסיר הזה עם הכתם הזה כאן... את חושבת שאם ניקית אותו...

האם: מה יש לך נגד הסיר הזה...

עזרא: אין לי שום דבר נגדו... אני פשוט לא רוצה אותו...

האם: אז מה אני אעשה...

עזרא: תזרקי אותו... העולם לא יתמוטט...

האם: (שמה בצד) עכשיו תראה רגע, תקום (מסירה מגבת מעל ערימת כלחות) תקום, תראה את הסרוויס הזה, הוא מצויין, פורצלן אמיתי מצ'כוסלובקיה. יש כאן סט כמעט שלם, נשברו אולי שלוש צלחות תה אבל אפשר להתאים להם צלחות של עוגה... שיהיו לכם פעם הרבה אורחים שתעשה מסיבה שתקבל פרופסורה, אנשים השתגעו תמיד על הסרוויס הזה... הסגנון הזה נעשה עכשיו מודרני...

עזרא: נור... נור...

האם: אתה לא מבין כזה... אני אדבר עם שירה...

עזרא: (עומד ליד הסרוויס מסתכל בצלחות מרים אותם ובוחר) אני נזכר בו...

האם: אז תקח אותו.

עזרא: אין לנו מקום.

האם: כמה מקום צריך לזה...

עזרא: צריך. יש לנו כבר איזה שני סרוויסים ישנים מהחתונה שתקועים לנו על הנשמה...

האם: אבל לא סרוויס כזה...

עזרא: (מהרהר) זה לא זה...

האם: אני אולי אדבר עם שירה... נעזוב את זה בינתיים...

עזרא: שירה לא מתמצאת בבית... היא רק קונה ומביאה ואני צריך למצוא לזה מקום...

האם: אני אדבר עם שירה... (מכסה עזרא מתיישב, עיף כבר) עכשיו אתה רוצה את הצבת הזאת?

עזרא: תראי טוב.

האם: אני שמה לך כאן בקרטון הזה שתקח. ואת המברג הזה אתה רוצה... הוא קצת עקום... (מראה לו מברג גדול עקום)

עזרא: (מסיר את משקפיו כשהוא מסתכל) טוב, אני אקח אותו...

האם: הוא עקום אם אתה לא רוצה אני אזרוק...

עזרא: לא, בסדר, אני אקח אותו...

האם: עכשיו תקח את פח השמן הזה, יש לי כאן שלושה אני אתן לאווה אחד, אבל אתה תקח את הגדול...

עזרא: למה לך לתת את השמן הזה, הלא תצטרכי את זה, יש שם פינת מטבח ותוכלי לכוש לך... מה את מחסלת את הכל...

האם: יש לי מספיק, נשאר לי קח פח.

עזרא: איך זה אגרת כל כך הרבה שמן.

האם: אני לא יודעת... אגרתי ואגרתי... בגלל המלחמות שהיו...

עזרא: אבל מאיזו מלחמה זה, מיום כיפור זה יותר מעשר שנים, זה בטח התקלקל.

האם: זה שמן טוב על אחיותי, זה לא עשר שנים זה הרבה פחות, אז שסאדאת הגיע...

עזרא: (צוחק) מה פתאום קנית שמן.

האם: היתה כהלה מישור אמר או שתהיה מלחמה. טוב, נשים את זה בצד שלא יפריע. אם תרצה גם את הפח הקטן תוכל לקחת אם לא דודה טילי תקח.

עזרא: שתקח היא. תני לה.

האם: עכשיו, מה חשבת על השואב אבק.

עזרא: לא חשבת.

האם: אמרת שתחשוב עליו.

עזרא: (נאמח) אני לא יודע... הוא באמת טוב?

האם: הוא מאה אחוז. אני יכולה למכור אותו, יקנו אותו כלי בעיות.

עזרא: טוב אני אקח אותו אני לא יודע איפה אני אשים את הכל.

האם: אמרתי לך את צריך מחסן טוב, אם היית סוגר את המרפסת של המטבח שלכם היית יכול לשים שם המון דברים.

עזרא: מה פתאום לסגור...

האם: טוב, עכשיו יש כאן מחבת...
עזרא: לא רוצה אותו.
האם: הוא נקי ומצוחצח, אתם זורקים את הכשר בלי טיפת שמן.
עזרא: לא.
האם: תקח אותו, תקח. (שמה בתוך הקרטון)
עזרא: לא אני לא אקח אותו.
האם: תעשה לי טובה.
עזרא: מה יש לעשות כאן טובה.
האם: אני לא יכולה להישאר עוד איתו.
עזרא: את לא צריכה להשאר איתו. תורקי.
האם: זרקתי כבר בלי סוף. העוזרת לקחה סל מלא.
עזרא: אז תני לה גם את זה.
האם: לא יכלה לתת לה מחבת כזה טוב... אני מתחננת בפניך, תקח אותו...
עזרא: (נכנס לרוגזה) לא! את שומעת. אם תחילי אני לא אקח כלום בסוף. תוציאי משם...
האם: אתה סתם מתעקש. לא חשוב. עכשיו תראה את המשקפת הזאת. קנינו ברומא כאשר באנו לבקר אותכם. משקפת לתיאטרון לא השתמשנו בה כמובן, הרי את אבא אי אפשר להוציא לתיאטרון מן הבית בשום פנים.
עזרא: (לוקח ומתבונן) אני יודע? לא רואים כלום...
האם: רואים. אני ראינו. תתן לאייל, שישחק עם זה, יש לי עוד משקפת יותר טובה.
עזרא: איפה היא?
האם: אני אמצא תיכף... (שמה בקרטון שלו) עכשיו תסתכל טוב על הצלחות האלה.
עזרא: אני כבר מתעייף, אולי נעשה הפסקה (מתקדם אל הטלפון)
האם: רק התחלנו... אתה הבטחת שתקדיש לי יום שלם... עברו חמש דקות ואתה מתעייף... יש כאן המון דברים...
עזרא: רק רגע טלפון קצר.
האם: אני אחתוך את החוט של הטלפון בסוף
עזרא: רק לילדים.
האם: לילדים בסדר. (מסתכלת בשעון)
עזרא: אולי אחרי שבע...
האם: לא תטלפן אם אתה דואג.
עזרא: לא חשוב... נמשיך...
האם: הנה הצלחות... למרק...
עזרא: לא אנע בצלחות האלה הן מגעילות אותי...
האם: אז מה אני אעשה איתן
עזרא: (מתרחק) אי... אי...
האם: טוב, טוב... עכשיו תראה משהו מיוחד... משהו נהדר... כיסא קטן כזה מתקפל כמו מקל כזה שהולכים איתו ואם רוצים לנוח פותחים ויש לך כיסא לשבת... (מדגימה)
עזרא: (משועשע) מאיפה יש לך דבר כזה.
האם: קניתי את זה בקמברידג' כשהיינו אצלכם. זה כשביל האנגלים במירוץ סוסים.
עזרא: מה פתאום קניתי את זה...
האם: חשבתי לעת זקנה... אם אני אהיה חולה...
עזרא: נו, אז תשאירי את זה...
האם: לא אבל זה כבד מדי, זה מתאים לאנגלים למירוץ הסוסים...
עזרא: אז מה את רוצה שאני אעשה עם זה...
האם: בשבילך זה לא כבד, תלך לטיולים וכשתרצה לנוח...
עזרא: לא רוצה, אני לא אמלא את הבית שלי בכל השמאטס האלה. אני מבין עכשיו את אבא המסכן איך שהוא היה מתעצבן מכל הדברים שהיית קונה כל הזמן...
האם: תפסיק... אני מתה גם כן... הוא לא רצה לקנות כלום.
עזרא: טוב, די תמשיכי... אני לא אקח...
האם: מה אני אמשיך, אתה מתעקש בכוונה לא לקחת כלום... אתה רוצה שאני אתקע עם הכל כאן... (דממה) עכשיו את זה תקחו, זה בכלל שלכם, זאת הוואזה שהבאתם לנו מאמריקה.
עזרא: מה פתאום...?
האם: זה שלכם... זה אתם הבאתם אז תקחו חזרה... אמרתי לכם אל תביאו לי מתנות...
עזרא: טוב...
האם: עכשיו פה תראה את השטיחים האלה לאמבטיה לא השתמשתי בהם, ממש חדשים, אתה לא מאמין לי?

עזרא: הם בסדר, אבל הצבעים לא מתאימים.
האם: למה? זה צבעים מודרניים.
עזרא: יכול להיות אבל זה לא מתאים לאמבטיה שלנו...
האם: מה הצבע שלכם?
עזרא: מין כחול כזה.
האם: נו, זה מתאים... נדבר עוד עם שירה על זה.
עזרא: זה לא יעזור לך...
האם: היא תקח את זה אני בטוחה...
עזרא: היא לא תקח שום דבר שאני לא אסכים לקחת...
האם: לא צריך, אני אמכור את זה לחברה שלך הזאת, מהבית-ספר שלך, אתה עוד תצטער...
עזרא: תמכרי, תבזי את כולנו, נשים כאן שלט אלטע-זאכן... כולם יגידו האמא של דוקטור ספורטה מוכרת סמרטוטים...
האם: זה לא סמרטוטים... בסדר, בסדר, אתם לא רוצים לעזור לי יהיו אחרים, זה מה שמפריע לך... די, עכשיו תגיד מה החלטת לגבי הארון הזה...
עזרא: מדרת את הקיר אצלך בבית...
האם: מדרתי ואין מקום...
עזרא: אתה עושה שגיאה גדולה...
עזרא: מה את רוצה שאני אשבור קיר בבית בשביל הארון הזה.
האם: אתה לא צריך לשבור קיר... היית יכול עם הנגר שלכם לסדר את העניין...
עזרא: לא... פשוט לא...
האם: אולי תחשוב עוד...
עזרא: גמרתי לחשוב, אל תעצבני אותי...
האם: (מהרהרת לפני כן) אתה רוצה לקחת את הסכין הזאת, הידית קצת שבורה, אבל הסכין חזקה...
עזרא: טוב.
האם: (מתבוננת בו) וגם את הסכין הקטנה הזאת.
עזרא: (בודק) את בטוחה שאת לא צריכה אותה.
האם: לא.
עזרא: טוב.
האם: עכשיו תקח את המודד חום הזה שיהיה לך לזרובה, הילדים תמיד שוברים...
עזרא: (לוקח ביד ובוחן) אני לא מבין גם למודד חום אין לך שם מקום... למה שלא תקחי אותו...
האם: יש לי עוד שניים זה בסדר...
עזרא: תקחי, תמיד תצטרכי הלא הוא לא תופס מקום.
האם: לא, אני לא צריכה יש לי מספיק, זה היה של אבא, הוא לא מתאים לי, קנינו במיוחד בשבילו בבית מרקחת עם ספרות ברורות כי במודדי חום של קופת חולים הוא לא הצליח לקרוא את הספרות.
עזרא: (מושט חזרה) בעצם לא, אני לא רוצה...
האם: אבל למה? הוא לא תופס מקום. בגלל שהוא היה של אבא? מה איתך? הוא נקי לגמרי, חיטאתי אותו אלף פעמים, אתה חושב שהייתי נותנת לך מודד חום לא מחוטא.
עזרא: (עדיין מחזיק את המודד חום, מתלבט, מתעסק איתו) את יודעת שבזמן האחרון עולה לי בערכים לפעמים החום...
האם: (לא מתרגשת כלל) אז תגש לרופא, אל תזניח... עכשיו תראה את הקערה הזאת לפירות (מקיישה עליה) (הטלפון מצלצל הוא חש אילו)
עזרא: כן חמודי זה אבא... איך אתם מסתדרים? כן, סבתא בסדר... אמא עדיין בהרצאות שלה... מה אני עושה? כלום, מסדר דברים עם סבתא, תן לי את מיכל. מיכל מה העניינים? הכל בסדר. את זוכרת מה שאמרתי לך על הגוף-חימום באמבטיה, לא לשכוח, ולסגור את הגז. הלילה כן. האורז במקרר, תחממי על אש קטנה. את שומעת ולסגור כבר את הבית. גם התריסים. עכשיו חמודה, את מוכרחה. עם הבריח. אמא בכנס. ואל תשארו מאוחר ליד הטלוויזיה. תראי שהוא יאכל. תשיחי. טוב, יקרה שלי. כן, אני יודע אבל אל תעשי את זה בשבילי, תאכילי אותו רק הפעם. בסדר. בשבילי בקשה מיוחדת. נשיקות. (סוגר) ביתיים היא הביאה מטריה מתוך הארון וכשהוא נומר היא פותחת אותה לפניו).
האם: תראה את המטריה הזאת...
עזרא: היא שבורה...
האם: זה שום דבר אתה מתקן כאן והיא חדשה...
עזרא: לא רוצה אותה.
האם: אתה מתחיל להתעקש בכוונה...

עזרא: אני לא מתעקש.
האם: תחשוב על זה.
עזרא: לא רוצה לחשוב על זה אפילו.
האם: אז מה עם הכיסא.
עזרא: איזה כיסא?
האם: שאתה יושב עליו. אתה לא רוצה לקחת אותו.
עזרא: (קם מתבונן בו, מתיישב בחזרה) מה פתאום? את לא לוקחת אותו.
האם: יש לי ספה, אין לי יותר מקום. מי ישב עליו בכלל.
עזרא: את מגזימה כחוסר המקום שלך שם.
האם: אין מקום שם. חדרון קטנטן. אז מה אתה אומר על הכיסא?
עזרא: (קם שנית מתבונן בו, ממשמש, מריח אפילו) טוב אני עוד אחשוב.
האם: תחשוב ותגיד מהר. אם אתה לא רצה אני אמכור אותו בקלות. עכשיו כאן יש קופסה של משחת נעלים חדשה. תקח אותה. (כאילו מסרב) תקח אותה... (מכניסה לקרטון שלו) ויש כאן שני פחים של ריצפון, תקח אחד ואחד תתן לאווה.
עזרא: את בטוחה שאת לא צריכה.
האם: לא, לא, יש לי עוד. תשים את הכל כבר באוטו, תוציא את זה מהבית שכבר יהיה לי יותר אוויר. עכשיו אתה רוצה לאכול או אתה מוכן להמשיך להסתכל קצת בכגדים של אבא.
עזרא: (נבהל) במה??
האם: (פותחת ארון שני) יש כאן נעליים חדשות לגמרי הוא לא לבש אותן אפילו פעם אחת. תראה.
עזרא: אבל הוא היה ארבעים ושלוש ואני ארבעים ושתים.
האם: זה לא עושה הבדל. תשים כאלו מדרס מ וזה יקטין לך, תנסה...
עזרא: (מתרגז מאד) בשום פנים ואופן מה את חושבת שאני קבצן כזה שאלבש נעליים שגדולות עלי. תגידי מה קרה לך?
האם: מה פתאום קבצן, אלו נעליים חדשות, טוב, אל תתרגז, אל תקח. לא אמרתי כלום. (הוא נכנס עכשיו לשיחה קודרת, היא קצת נבהלת) מה יש לך אתה לא מרגיש טוב.
עזרא: אמרתי לך בימים האחרונים יש לי פתאום חום כזה, בא והולך.
האם: תמדוד אולי עכשיו.
עזרא: לא עכשיו.
האם: אז תלך לרופא מה אתה רוצה ממני?
עזרא: אני לא רוצה ממך כלום. רק תני לי מנוחה...
האם: מה אני עושה לך, אלוהים שבשמיים, מה אני עושה לך, אני קצת מראה לך דברים... מה יש? אתה בך לאחר שלושה שבועות שלא היית פה ואני מראה לך קצת דברים...
עזרא: טוב, די אל תתחילי שוב...
האם: עכשיו, מה עם החגורה הזאת של אבא היא חדשה לגמרי.
עזרא: לא צריך. יש לי חגורות.
האם: אז תקח עוד אחת. שים אותה.
עזרא: (כבויו) לא...
האם: מה כבר יכולה להכביד עליך חגורה כזאת...
עזרא: לא...
האם: אתה אכזרי... זאת חגורה חדשה הוא לא הספיק ללבוש אותה, קנינו אותה כמה ימים לפני שבאו התוצאות של הבדיקות... הוא היה שמח אילו ידע שאתה לובש אותה...
עזרא: אל תדברי כך...
האם: אני שמה אותה, אם תמצא אותה... לא תתחרט... (הוא יושב בכיסא, חסר כוח לפתע, נוטל את המודד חום בוחן אותו תוך כדי שיחה ומכניס אותו לפניו)
עזרא: אולי נעשה הפסקה לרגע...
האם: תיכף... עכשיו תראה את התיק הזה בשביל שירה... (תיק ענק עם צבעים משונים)
עזרא: לא... לא...
האם: מה אתה יודע...
עזרא: לא... לא... הלאה...
האם: וזה משחק של הילדים שלך שהשאירו פעם כאן... זה שלך...
עזרא: שלי... טוב מאוד... (קם עם המודד חום בפה לוקח וקורע בחימת זעם)

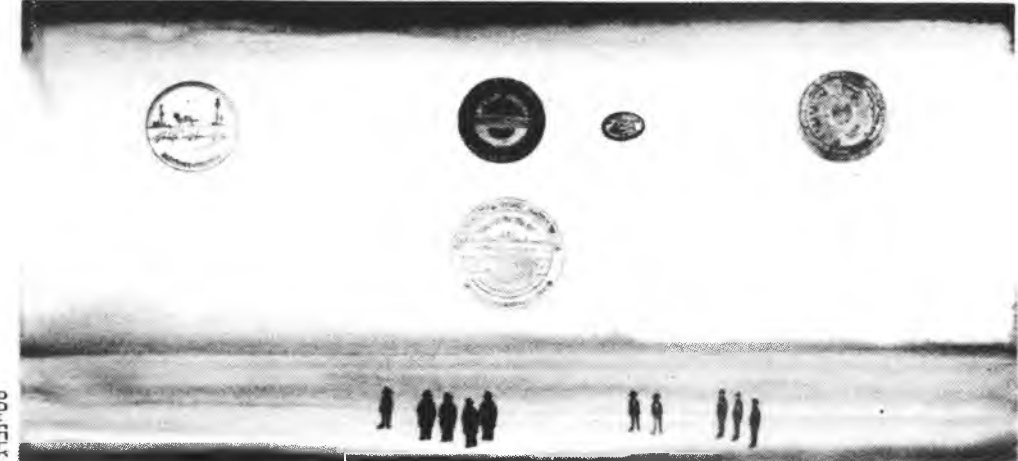
האם: מה אתה ממהר יכולתי לתת לילד של העוזרת... כאן תראה מיקסר כזה בלי חשמל, מיקסר יד כזה...
עזרא: (לא עונה, המודד חוס בפיו, כאילו מייצר מתוכו את החום, מסתכל בה בקדרות)
האם: וזה להדלקת גז...
עזרא: יש לי... (היא מוטרדת מהקדרות והפאסיביות שירדו עליו)
האם: מה יש לך?
עזרא: שום דבר, נמאס לי... תתני לאווה...
האם: היא לא רוצה לקחת כלום היא יותר נוראה ממך... (מהססת ומתלבטת) עכשיו תראה רק את הקומקום...
עזרא: (לא מסתכל)
האם: אתה לא מסתכל.
עזרא: את השתגעת...
האם: איך אתה מדבר... זה קומקום חזק...
עזרא: (מסתכל במודד חוס) אמא, די... יש לי שוב פעם חוס...
האם: כמה?

אותו... תקח אותו... תזכיר לי לשאול את שירה עליו...
 (הוא מכבה את האור והאור גווע על הבמה)

פאזזה

עזרא: (מדבר בטלפון כשהוא בשכיבה) כן, אני שומע זאב... בסדר... כן אנחנו כמוכן נשלם הוצאות דרך וגם משהו לשכר הרצאה, אבל אתה יודע לפי התעריף האוניברסיטאי זה לא הרבה... כן, כן, נרשום ארבע שעות במקום שעתיים, זה בטוח... גם אני אתן הרצאה... על הגילגול של קפקא... אולי ראית את המאמר שפירסמתי... יש שם איזה חידוש קטן, חידוש כמו שאומר דב סדן... תיאור השרץ... הסבר השרץ... כן... קראתי המון... אין סוף פרשנויות... אבל אצלי זה לא סמל לא אלגוריה אלא תיאור ממש... לא עכשיו, משהו מזעזע אבל לדעתי גם עצוב נורא... תקרא אם תוכל... טוב, אז מסוכס, המזכירה כבר תשלח לך את ההזמנה... אני כאן בסידורים... משגעים אותי לגמרי... אבא? עוד

האם: אין לי מקום. אני נכנסת לחור, לקופסה, לארון צר... אם לא, הייתי לוקחת לעצמי...
טילי: אבל זה כבד.
האם: עזרא יקח לך באוטו שלו הוא הבטיח לי...
טילי: אבל יש לו קצת חוס...
האם: מה אפשר לעשות? הוא יקח לך גם את הפח של הליוול...
טילי: ואיפה שירה?
האם: שירה באיזה כינוס כזה, היא תבוא מאוחר כלילה, היא כל הזמן לומדת והוא מטפל בכולם... בעל טוב כל-כך... בוא נראה מה איתו... אולי הוא התעורר... (פותחת את דלת חדר העבודה ומדליקה אור) עזרא בוא תגיד שלום לדודה טילי.
עזרא: (קם, מנשק אותה בחוס) מה שלומך?
טילי: בסדר... בסדר... מה שלום הילדים?
עזרא: בסדר...
טילי: בת כמה מיכל עכשיו?
עזרא: בת שבע-עשרה...
טילי: כולנו מזדקנים... מה זה החוס הזה שאמא מספרת לי שיש לך, אל תזניח...
עזרא: לא, אני לא אזניח... יהיה בסדר...
טילי: לרוד שאול היה כזה חוס והרופא נתן לו כדורים וזה הפסיק...
עזרא: מתי זה היה לו...
טילי: ככה שנה לפני שנפטר...
האם: לא, לא, אל תכניסי לו עכשיו דמיונות... יש לו כבר מספיק... עזרא, אמרתי לדודה טילי שאתה תקח לה את הדברים הביתה...
עזרא: בסדר...
טילי: אמא שלך נותנת לי כל הזמן דברים, מכריחה אותי לקחת.
עזרא: תקחי, תקחי, אין דבר...
טילי: מה אני אעשה עם הפח ליזול הזה והמקל הזה כמו כיסא...
עזרא: שיהיה לך מה זה יפריע... בואי אני אקח אותך הביתה... תני לי... אני משם אקפוץ למישהו...
האם: אבל אל תברח לי עכשיו, גם עוד לא אכלת...
טילי: אולי שיאכל אצלי ראשל...
האם: לא, מה פתאום, יש כאן אוכל בשפע... גם אווה אולי תגיע...
עזרא: מה פתאום?
האם: היא טילפנה עכשיו, היא בירושלים, היא חיפשה את שירה, הם אצל ה... עורך דין...
טילי: מה קרה?
האם: שום דבר, צרות.
עזרא: היא מתגרשת דודה טילי...
טילי: מתגרשת?
האם: (מתעוררת קורצת בעיניה לעזרא) לא בדיוק...
טילי: אני תמיד חשכתי שהם לא מתאימים אבל זה המשך... הוא מבוגר הוא נראה כמו אבא שלה... אבל מה קרה עכשיו?
האם: הם מתווכחים על משהו.
עזרא: הם מעבר לוויכוחים...
האם: (במורת רוח רבה) לא בדיוק להתגרש...
עזרא: בערך להתגרש... טוב גלך... (לוקח את הדברים של טילי ויוצאים. האם מתחילה בסידורים האור גווע)

לא שישה חודשים... שנה מחורבנת כזאת... טוב... כן... בסדר... רציתי לשאול אותך... יש לך רגע... הדיקן שלנו אמר שידבר איתך בעניין הפרוצדורה שלי לפרופסורה... היתה איזו מחשבה שאולי זה כבר בשל עכשיו... אני יודע... אמרתי לו שידבר איתך... אני כבר בדרגה הזאת יושב המון שנים... אולי יבקשו ממך להיות בוועדה המקצועית שלי, אני יודע... לא, אני לא לוחץ עליהם... זה הדיקן בעצמו חשב... אז הוא אולי ידבר איתך... מתי אתה נוסע? טוב, כמוכן רק אם זה יצא... שלום... (כל הזמן האם מסתובבת ליד הדלת, חצי מאזינה חצי שקועה בארגון החפצים)

(האור גווע. פאזזה קטנה)

(האם עומדת עם הדודה טילי שהיא מבוגרת הרבה יותר, זקנה גרמית גבוהה, חבושה תמיד במשקפי שמש, בידה סל גדול, האם רוצה לדחוף עליו עוד דברים, עכשיו הן נאבקות על המקל-כיסא)
טילי: למה לא תקחי את זה בעצמך, את תצטרכי את זה.
האם: לא, לא תקחי את **טילי:** הילדים ירצו את זה.
האם: שאלתי את עזרא אבל אין לו מקום **טילי:** ואווה? אז אווה...
האם: אווה? אווה בכלל לא רוצה לגעת בכלום... אין לה ראש לזה עכשיו...
טילי: אבל גם לי אין מקום...
האם: יש לך, אני אראה לך, בחדר שינה... תקחי... תקחי... תנישי לי טובה...
טילי: מה אני אעשה את זה...
האם: זה האנגלים משתמשים בזה...
טילי: (צוחקת) אבל אני לא אנגליה...
האם: לא, זה לכל אחד... את הולכת וכשאת רוצה את יושבת ונחה... (מדגימה לה)
טילי: זה באמת יפה אז למה את לא לוקחת בעצמך.

עזרא: כמעט שלוש שנים ושמונה...
האם: מה זה החוס הזה...
עזרא: אני לא יודע...
האם: מה אתה מרגיש...
עזרא: כלום... (הוא קם מתחיל להתהלך בחוסר מנוחה בבית)
האם: אז תלך לרופא... מה אתה רוצה ממני?
עזרא: בסדר... עכשיו נעשה הפסקה... מספיק... עכשיו מנוחה...
האם: אבל תרע שעוד לא התחלנו אפילו...
עזרא: אני נשאר כאן עד מחר אחרי הצהריים...
האם: אבל אתה תברח לחברים שלך כמו בפעם שעברה אני יודעת שלא נספיק כלום...
עזרא: בין כה וכה אני רואה שאני לא רוצה לקחת כלום... אני לא אהיה פח ובל שלך...
האם: אתה לא פח זבל, אני נותנת לך דברים טובים... מה אני אעשה איתם?
עזרא: תיזרקי... תלמדי לזרוק... שום דבר לא יקרה...
האם: (רוחצת) אני זרקתי... אני זורקת כל הזמן... כלילות אני זורקת... אני לבד כאן... חילקתי לשכנים, נתתי לעוזרת, אבל יש דברים שאני לא יכולה לזרוק, שאי אפשר לזרוק...
עזרא: הכל אפשר...
האם: אתה מוכרח לפחות לראות... אני מבקשת ממך... כבר חודש ימים אתה מבטיח שתגיע... והנה...
עזרא: אמא, מספיק, יש לי חוס, תני לי מנוחה... (הולך לחדר העבודה נשכב על המיטה)
האם: (לעצמה) באמת עכשיו החוס הזה שנוסף לנו... מה פתאום חוס? עד שאתה מגיע לפה... אז תקח אספירין... מה אתה רוצה שאני אעשה... לא תמות מזה... אתה רוצה לנוח קצת אז תנוח, אבל אל תתחיל עם הטלפונים הארוכים שלך שלא נגמרים... תגיד שפעם באת לירושלים בשבילי... בוא אני אסדר לך... (מסדרת את המיטה תוך שהוא שרוע עליה) בוא אני אתן לך כר... אתה אולי בכלל רוצה

האם: וזה?
אווה: זה תלוש הפנסיה...
האם: של איזה חודש?
אווה: של... לא כתוב...
האם: עזרא אמר של מרץ.
אווה: אז מה את שואלת אותי שוב.
האם: רצייתי להיות בטוחה...
אווה: לא רואה איפה הוא מצא כאן חודש מרץ...
האם: טוב. לא חשוב. וזה?
אווה: זה... מה זה? זה בכלל משהו ישן נורא... זה בכלל לירות... (ממעכת רוצה לקרוע)
האם: לא אל תקרעו... זה כסף...
אווה: מה כסף? אמא... זה לא שווה את הנייר...
האם: לא חשוב... אולי... (מישרת את הנייר ושמה בכיסה) אל תקרעו כן... טוב, לא חשוב, עכשיו אווה תראי רגע את המחבת הזה.
אווה: ראיתי.
האם: קחי אותה...
אווה: לא.
האם: אז מה אני אעשה איתו.
אווה: תזרקו.
האם: השתגעתי? זה מחבת מצויין.
אווה: ישר לזבל.
האם: אני לא אזרוק לזבל כשום פנים ואופן מחבת כזה.
אווה: למה לא, אני בכלל לא מבינה איך החזקת אותו כל כך הרבה שנים.
האם: אני לא אזרוק אותה, עזרא יקח אותה.
אווה: הוא לא יקח אותה לעולם.
האם: הוא טוב, הוא לוקח ממני דברים, את לא עוזרת לי כלום.
אווה: באיזה מצב אני? אני גם מפרקת את הבית שלי ועכשיו אני צריכה להוסיף לי עוד מחבת כזה.
האם: אף אחד לא מבקש ממך לפרק את הבית שלך. את יודעת מה אני חושבת על הגירושים האלה, מיותרים לגמרי. מה המהירות הזאת?
אווה: לא יכולה יותר לחכות. הוא נראה לי זקן ומובגר, איך חייתי איתו כל הזמן. עכשיו כשאבא מת...
האם: מה זה שייך לאבא.
אווה: לא רצייתי לצער אותה.
האם: ואותי לא איכפת לך לצער?
אווה: תביני אותי, אני לחוצה כן מבפנים... הוא כמו מת בשבילי...
האם: ומה אני... (שהות קלה. אווה בוחנת אותה כאילו רואה אותה בפעם הראשונה)
אווה: לך כספו של דבר הכל נגמר קל...
האם: קל? מה? (רועדת כולה)
אווה: לא, אל תתחילי אמא, אין לי כוח, נמשך.
האם: קל?
אווה: נמשך אמא. (שהות קלה)
האם: עכשיו תגידי לי סופית מה החלטת לגבי המטאטא הזה של השטיחים.
אווה: איזה מטאטא?
האם: הנה, הצהוב הזה.
אווה: לא רוצה.
האם: סופית? את תתחרטי.
אווה: בסדר. אני אתחרט.
האם: אז עזרא יקח אותה.
אווה: שיקח.
האם: עכשיו תראי את הסיר הזה... רגע תסתכלי...
אווה: אני לא אסתכל, אלוהים, אני אקח עכשיו סירים...
האם: את שוב עושה טעות.
אווה: בסדר.
האם: גם כל הגירושים האלו שלך הם טעות נוראה, אחר כך תתחרטי.
אווה: בסדר, אני אתחרט...
האם: עכשיו תראי את התיק הזה (מראה לה את אותו תיק משונה צבעים שהוצע לעזרא)
אווה: (בבהלה) מה זה??
האם: תיק חדש לגמרי, לא השתמשתי בו.
אווה: איך הוא הגיע אליך?
האם: קניתי אותו אבל לא הספקתי להשתמש.
אווה: זוועה מוחלטת.
האם: מה?
אווה: איזה צבעים נוראים.

האם: דווקא הצבעים האלו יהיו מודרניים.
אווה: מתי?
האם: עוד מעט את תראי...
אווה: (צוחקת)
האם: אם את לא רוצה תחני לעזרת שלך.
אווה: העוזרת שלי לא משוגעת לקחת דבר כזה...
האם: אבל אין לי מקום...
אווה: תלמדי לזרוק...
האם: אני לא אזרוק... אני זרקתי בלי סוף... אני אמצא כבר משהו... את פח השמן הזה את רוצה לקחת.
אווה: טוב אני אקח.
האם: אל תעשי לי טובה.
אווה: בסדר, אני אקח.
האם: תקחי את הקטן, הגדול נתתי כבר לעזרא.
אווה: בסדר. בסדר. (מסתכלת כל הזמן בשעון) מתי הם יחזרו כבר?
האם: מה עם הכורסא שאת יושבת עליה.
אווה: מה איתה?
האם: את לא רוצה אותה?
אווה: הכורסא? את לא לוקחת אותה לשם?
האם: לא, בשביל מה לי, מי ישב עליה?
אווה: מה זה מי ישב עליה?
האם: מי יבוא אלי לשם לשבת.
אווה: מה את רוצה לאמר, מה את משחקת עכשיו.
האם: לא, כרצינות, מי יבוא אלי, גם לא רוצה שיבואו אלי... אני הולכת למות, אתם תתפטרו ממני שם.
אווה: אנחנו רוצים להתפטר ממך?
האם: אני לא אומרת שאתם רוצים אבל אתם תתפטרו, ורק שאני מבקשת שתעזרו לי קצת אתם לא רוצים...
אווה: לא אנחנו אמרנו לך ללכת לשם... את החלטת! אמרת שלא תוכלי לעולם להשאר בבית... את עושה טעות...
האם: את רציית שאני אשאר פה...
אווה: אני לא אומרת כלום. מזמן הפסקתי לאמר לך משהו, אני רק מסדרת מה שאת רוצה, מזל שמצאתי שם מקום, שעוד מעט יתפנה שם מקום...
האם: מה זה עוד מעט, המקום לא מוכן...
אווה: זה בסדר, יש מקום... זה מזל שתפסתי אותו... יש לך מזל, יש לך בכלל מזל גדול...
האם: יש לי מזל? את השתגעתי? על מה את מדברת?
אווה: הכל היה יכול להיות יותר גרוע...
האם: מה יכול היה להיות יותר גרוע... מה יכול היה להיות יותר נורא ממה שעברתי בבתי חולים... במחלה הנוראה הזאת... איך את מעיזה לאמר דבר כזה...
אווה: זה יכול היה להיות הרבה יותר איטי, עד עכשיו היית מתגלגלת בבתי חולים ממחלקה למחלקה... היו מחזירים אותו לכאן עם כל הצינורות... היית צריכה לטפל בו כאן... חודשים, שנים...
האם: (צועקת) אני טיפלתי בו כאן...
אווה: זמן קצר... קצר מאד... זה יכול היה להיות הרבה יותר נורא... תגידי תודה, הוא מת לך במהירות, את לא יודעת כמה לפעמים זה יכול להיטבח... מקרים בדיוק כאלה... האמא של דויד למשל... ארבע שנים...
האם: אל תדברי איתי על אף אחד אחר, זה לא מעניין אותי...
אווה: תגידי תודה... תגידי תודה... כולנו נגידי תודה, זה גם היה בזול, בזיל הזול...
האם: אני לא אגידי תודה... למה שאני אגידי תודה... על מה אני אגידי תודה... למי אגידי תודה, לכם אולי...
אווה: לא אמרתי.
האם: כל יום בבית חולים אתם בקושי באתם וכבר הסתלקתם.
אווה: מה רציית שנעזוב את הבתים שלנו ונגור איתך...
האם: לבדי כאן. הוא לא רצה לזוז מהמיטה, בקושי ישב, רק מצלצל בפעמון שהישארתם, כל רגע לשירותים, עלי הוא עשה את צרכיו... תודה על מה?
אווה: זה היה זמן קצר, יש משפחות שזה שנים כך,

זה היה מוות קל...
האם: (צועקת) בשבילך.
 (נכנס עזרא, פותח את הדלת במפתחו, הן כאילו נבהלות)
עזרא: מה אתן צועקות כך שומעים אותכן בכל המדרגות.
אווה: איפה שירה? לא הבאת אותה?
עזרא: לא, היא עדיין שם בכנס על הר הצופים, היא תחזור מאוחר...
האם: (מתמוטטת) אתם תהרגו אותי...
עזרא: מה קרה עכשיו?
אווה: אמרתי לה רק שהמחלה של אבא היתה קצרה, שזה יכול היה להיות הרבה יותר גרוע...
עזרא: (מתבונן בה, הוא במצב רוח קודר אבל שקט, מנוכר משהו) נכון.
האם: גם אתה? גם אתה? מה יכול היה להיות יותר גרוע, אתם לא עשיתם כלום...
עזרא: זה אל תגידי.
האם: אני אגידי, למה לא? אתם לא עשיתם כלום... באתם כמה פעמים לבית חולים.
עזרא: כמה פעמים? כל יומיים... מבאר-שבע...
האם: רק אם היה לך משהו לסדר כאן, אפילו אבא אמר, הוא לא בא בשבילי הוא בא לקדם את הקריירה שלו.
עזרא: מה?? הוא לא יכול היה לאמר את זה...
האם: באמת...
עזרא: אני כל יומיים הייתי אצלו, איך את יכולה להגידי את זה...
אווה: למה את אומרת את זה...
האם: די! מה אתם רוצים ממני... כל דבר יכול להיות יותר גרוע אבל זה היה מספיק גרוע... הוא יותר הוא רצה כבר למות...
עזרא: ואת ענית, אם כן, מות לך...
האם: אני לא אמרתי כלום, מה יכולתי לאמר, איזה כוח היה לי לאמר לו משהו... לבד... בעצם לבד... גם עכשיו לבד... אני מתה... ואתם רוצים באמת להתפטר ממני אז תעזרו לי לצאת מכאן... קחו קצת דברים, קחו חפצים, תעזרו לי ואני אתן לכם שקט...
אווה: פשוט תזרקו... למה את לא יודעת לזרוק...
האם: את... את... את... (מתייפחת)
עזרא: די אווה תניחי לה, על מה אנחנו רבים (הולך מפור רוח תוקע מודד חום לפיו)
אווה: שגעון...
עזרא: די... די...
אווה: מה אתה מורד את החום?
עזרא: עולה לי בזמן האחרון החום בערב.
אווה: סתם כך...
עזרא: סתם כך...
אווה: אז תלך לרופא.
עזרא: אני אולי אלך, אני מקווה שזה שום דבר, שירה אומרת שזה שום דבר.
אווה: לא, תלך לרופא, תכנס לבדיקות... אתה מוכרח...
עזרא: נראה...
אווה: לא, תבטיח לי... אז לא לחכות לשירה...
עזרא: אני חושב שזה יהיה מאוחר מאד...
אווה: הייתי מחכה, לא איכפת לי, אבל הוא עוד מעט יבוא לקחת אותי.
עזרא: הוא פה?
אווה: כן, היינו יחד אצל העורך דין... זה יכול להיגמר עוד חודש... יהיה לי גט...
עזרא: החלטת?
אווה: החלטתי.
עזרא: (כל הזמן המודד חום בפיו אבל הוא רך ושקט) נו, טוב... (האם מסתכלת בהם כל הזמן, ממתנה)
אווה: אני מוותרת המון, אבל העיקר להשתחרר ממנו... כל פעם שהוא נכנס הביתה אני רועדת... יש לי פחד כזה ממנו...
עזרא: פחד? זה דבר חדש...
אווה: אולי, כן, זה חדש... פחד... אני יודעת, כאילו רוח רפאים נכנסת הביתה ושוקת... אני רוצה כל כך לדבר עם שירה מתי היא תהיה מחר, כי אנחנו גם נהיה כאן מחר יש לנו עוד פגישה עם העורך דין.
עזרא: למה עורך דין כאן? מי זה בכלל?
אווה: פרידמן, חבר מהכיתה, עוד מהגמנסיה,

היחיד שאני מאמינה בו... כל העורכי דין בתל-אביב חברים שלו. אתם תשארו כאן מחר כל היום?
עזרא: לא כל היום... (כל הזמן מדבר עם המודד חום בפה, מוציא לפעמים. עכשיו גמר למדוד)
האם: נו גמרתם כבר...
אווה: יש לך חום?
עזרא: יש... לא חשוב...
אווה: כמה?
עזרא: שלושים ושבע ושמונה...
אווה: ואתה לא מרגיש כלום...
עזרא: אני יודע מה אני מרגיש...?
אווה: מוזר...
 (בינתיים האם לוקחת קערה גדולה ומתקרבת אליהם, שקטה)
האם: את רוצה את הקערה הזאת.
אווה: את שוב מתחילה אמא, לא.
האם: אז תקח אותה אתה.
עזרא: מה פתאום?
האם: תקח אותה היא מצוינת. אל תשמע לה...
עזרא: (מהסס)
אווה: תעזבי אותה.

האם: מה יהיה? ואתה למה אתה עושה לה שוב צרות דווקא כשאני עוברת דירה, לא יכולתם לחכות קצת...
עודד: אני? תשאלו אותה... גם עלי זה נחת פתאום... "אתה זקן בשבילי, אתה מפחיד אותי"
 פתאום אני מפחיד אותה, פתאום אני זקן בשבילה... שמעת... אבל אם היא רוצה, אני עושה רק מה שהיא רוצה... את מכירה אותי...
אווה: (מסננת בארסיות) מנוול...
עודד: (מתעלם ממנה) ומה איתך? (לעזרא)
עזרא: בסדר
עודד: שירה והילדים.
עזרא: מושכים בעול...
עודד: יפה, אתם חוזרים הלילה לבאר-שבע...
עזרא: לא...
האם: עודד, אתה רוצה לשתות משהו.
עודד: לא תודה.
האם: אולי תקח משהו מפה...
עודד: מה?
אווה: אמא...
האם: אולי המנעול הזה (שולפת מנעול גדול וחלוד

סטיב סל

האם: מה עניין שלך, מה איכפת לך. תקח אותה...
עזרא: (ברוך) אין לי מקום, אמא בחייך.
האם: כמה מקום זה תופס...
אווה: תעזבי אותה.
האם: תעזבי אותי... קח אותה היא טובה... אתה לא תתחרט... אבא אהב אותה מאד... הוא היה אוכל ממנה דיסה... (מושיטה לו, דוחפת אליו)
אווה: מה זה שייך...
האם: (לא מתייחסת אליה, מנסה להכניס לו את הצלחת) אבא אהב אותה...
עזרא: הזהרתי אותך כבר, לא נעשה מאבא קדוש... זה לא...
האם: תנסה אותה, אני מתחננת (מושיטה אליו, הוא שולח יד מהוססת, הקערה נופלת ונשברת)
אווה: את רואה... את רואה... (האם חיוורת מזעם הולכת להביא מטאטא ויעה. בדלת שנשארה קצת פתוחה עומד עכשיו עודד, גבוה וקרר לבוש הדר, הוא נשאר נעמד בעמידה רפויה, שורק קלות)
אווה: אתה כבר... (לא עונה לה) כמה חבל שלא לקחתי את המכוננית שלי, מחר ניסע בשתי מכונניות. (עודד מחייך אל האם שמטאטאת את השברים ואל עזרא שעומד קודר בפניה)
עודד: שלום (אל עזרא)
עזרא: שלום
עודד: שלום (אל האם)
האם: שלום שלום.
עודד: מה נשמע?
האם: אתה רואה, אני בצרות...
עודד: למה?
האם: אני תקועה כאן עם כל החפצים והם לא רוצים לקחת כלום...
עודד: (מחייך)

עודד: לא תודה...
האם: אולי אתה רוצה את המשקפת הזאת...
אווה: מה פתאום אמא... תעזבי אותה...
עודד: משקפת... (נדלק באיזה זיק של התעניינות ונוטל אותה)
האם: היא טובה בשביל תיאטרון...
אווה: בחייך אמא הוא אף פעם לא הולך לתיאטרון... (עודד מסתכל בכולם במשקפת)
האם: זאת משקפת מצויינת... אתה תהנה ממנה...
אווה: אמא! תפסיקי להתחנף אליו...
האם: היא גם לא תופסת מקום. (עודד מניח חזרה את המשקפת) היא לא טובה?
עודד: היא בסדר גמור.
האם: אז אתה לא רוצה לקחת.
עודד: לא תודה...
האם: למה?
עודד: אני לא מסתכל בתיאטרון במשקפת... (מסמן באצבע קטנה לאווה) בואי... שלום, תחזיקו מעמד (יוצא)
אווה: (נפרדת מנשקת את אימה, לוקחת את פח השמן) אז אני אטלפן בבוקר לשירה ואקבע למחר... (יוצאת) (עזרא קם ממקומו והולך לחדר העבודה)
האם: לאיפה אתה הולך?
עזרא: אני מוכרח לנוח, יש לי חום, זה אמיתי (נשכב על המיטה, תופס את הטלפון מנסה לחייג משהו, מתייאש באמצע, מכבה את האור)

פאזה

(שעת לילה מאוחרת. האם בכותונת לילה. שירה יושבת במקטורן קצת גברי ליד שולחן האוכל ואוכלת. האם ועזרא משמשים אותה)

עזרא: אבל אני לא מבין עדיין למה איחרת כל כך...
שירה: עד שזה נגמר... ועד שהביאו אותי לפה...
עזרא: איך היו ההרצאות?
שירה: כל אחר הצהריים היה די בינוני, אבל האחרונה הערב היתה מעולה...
עזרא: על מה זה היה?
שירה: השאלה המוסרית
האם: תאכלי...
שירה: אני אכלתי כבר שם ארוחת ערב, כאמת שאני לא רעבה.
האם: תאכלי רק סלט קישואים. הכנתי בשבילך במיוחד, כמו שאת אוהבת...
שירה: לא היית צריכה...
האם: רצתי אתמול למצוא קישואים ועשיתי לך כמו שאת אמרת שאת אוהבת...
שירה: תודה רבה, זה נפלא.
האם: את רוצה לשתות?
שירה: קפה, אבל תיכף אני אכין לעצמי...
עזרא: מה פתאום קפה עכשיו? אנחנו הולכים לישון תיכף.
שירה: אל תדאג, אני ארדם...
האם: את אולי רוצה את הצלחת הזאת.
שירה: איזו?
האם: זו... זו, שאת אוכלת ממנה, עם הציור הזה.
שירה: (לא מבינה) מה?
עזרא: היא רוצה להיפטר ממנה, אמא בחייך לא עכשיו, עוד מעט חצות.
שירה: למה לך לתת אותה, היא צלחת כל כך מקסימה...
האם: היא נהדרת...
שירה: אז באמת תשאירי אצלך.
האם: אין לי מקום בשבילה.
שירה: יהיה לך מקום בשבילה... תשימי אותה על המזנון, אפילו תתלי על הקיר... היא נהדרת... אני אמצא לך שם מקום מיוחד בשבילה...
האם: זה טעים לך?
שירה: נפלא...
עזרא: את רוצה פרוסת לחם?
שירה: אני אקח לי בעצמי.
עזרא: לא חשוב... איפה הסכין?
האם: בוא תן לה את הלחם הזה הוא יותר טרי... (היא מושכת את הסכין וחוטכת בעצמה)
שירה: לא חשוב... אל תטרחי... רק פרוסות קטנה...
האם: אני מתה...
שירה: לכי לנוח... את מוכרחה לנוח...
האם: את רוצה זיתים... שהכנתי בעצמי...
שירה: לא חשוב... תודה... (טועמת) זיתים נהדרים... מצויינים... תלמדי אותי איך את עושה אותם?
עזרא: לא עכשיו שירה, לא עכשיו. התקשרתי עם אמא שלך... דיברתי עם הילדים...
שירה: יופי...
האם: (מביאה לה שטיחים של האמבטיה שהראתה מקודם לעזרא) תראי את זה...
עזרא: לא אמא לא עכשיו כבר עוד מעט חצות הלילה...
האם: זה חדר לגמרי...
שירה: כן... כן... יפים מאד...
עזרא: (צועק) אמא!
שירה: מה אתה צועק.
עזרא: די! לא עכשיו, כל הערב היא הרגה אותי עם החפצים שלה...
שירה: אולי באמת נחשוב על זה מחר... הם באמת יפים...
האם: תחשבי על זה כלילה ותגידי לי מחר בבוקר. שירה: בסדר.
האם: אני מרגישה אבודה... עוד כל כך הרבה חפצים נשארו, ואני אספתי ואספתי. מה את קונה? למה? הוא היה אומר לי. עכשיו אני מבקשת סליחה ממנו.
עזרא: סליחה? סוף סוף...
שירה: לא נורא אנחנו נעזור לך לסדר את הכל.
האם: אבל אין לכם זמן.
שירה: אנחנו נמצא זמן.
האם: אבל איך? הלא אין לכם...
שירה: אנחנו נמצא, תני עכשיו, אנחנו כבר נוריד מהשולחן ונרחוץ את הכלים.

על חפצים ואנשים

מחזהו החדש של אברהם ב. יהושע "חפצים"

ידידיה יצחקי

א. ב. יהושע

הדוגמאות לנוסח זה של דיאלוג הן רבות, למעשה כל המחזה בנוי על נוסחים אלה, והוא משופע במשפטים כגון: "את משגעת אותי", "אני מצטער שבאתי", "אני לא אהיה פח-זבל שלך", "ואפילו "את משוגעת". בדברי האם אנו שומעים דברים כמו: "אתה במקום לעזור רוצה עכשיו לעשות צרות..." "אתה תכרז לחברים שלך", "אל תטיפ לי מוסר", "מה אתה רוצה ממני", ועוד.

חוסר האמון של האם בכנים מתבטא גם בסיפורו של המחזה, ככך שהיא שואלת כל אחד מהם לחדר על פשר המכתבים מהבנק, אבל בעיקר מתבטא חוסר האמון בהתייחסות ישירה להם ולהבטחותיהם. עזרא הבטיח לבוא בארבע והגיע בשש וחצי. הוא הבטיח לעזור לה בסידור חפציה, ועתה הוא נחפו אל הטלפון לסדר את ענייניו. ברור, מלבד הכעס והמרירות מגלה האם גם אהבה ודאגה אמיתית, אם כי הן כבושות מאד. היא מבטאת אותן, למשל, ביחסה לנכדים, כשהיא מניחה לו לצלצל אליהם מתוך הנחה שהוא דואג, או בסידור המיטה שעזרא ישן בה, ככך שהיא מספרת לכולם בדאגה שיש לעזר חוס, אם כי לו עצמו היא אומרת: "או תלך לרופא מה אתה רוצה ממני?" ביחד עם זאת יש בה טרחנות, המתגלה, למשל, במקרים בהם היא נכנסת בצורה ובזמן לא מתאימים לחדר העבודה, בו נחים עזרא ושירה, על מנת להציע להם חפץ נוסף כלשהו. טרחנות זו מקורה באגוצנטריזם, בתביעה לקדימות לבעיותיה היא. אין אנו יודעים מה היו יחסיה עם הבנים קודם מותו של האב, אך ברור שהתובענות, הטרחנות והאגוצנטריזם שלה קשורים בהסתלקותו, ובהנחה שהיא הולכת ל"שם" בכדי למות. "תעזרו לי כמה ימים עד שאני אעבור לשם ואחר כך תתפטרו ממני", היא אומרת, ויותר מזה: "אני הולכת שם למות, אתם תתפטרו ממני שם". בניסוח זה של תביעתה יש, כמוכן, מידה רכה של ססטנות אמוציונאלית. הבנים, ככל הנראה, עדים לכך, כי אין אנו שומעים שהם "מתרגשים" במיוחד מדרך דיכורה של האם.

"תמונה של משפחה מתפוררת"

למעשה, גם הם עצמם מתייחסים לזולתם יחס אגוצנטרי. הן, עזרא, הוא בדרך כלל עצבני, חוקפני ומתנשא. יש בהתייחסותו לאמו ולאחותו המעטה של מצוקתם, והחשבה רכה של ענייני עצמו, ללא יחס לחומרת הבעיות. הוא דואג לענייניו — קידומו המקצועי והכנס על פקא — עוד לפני שהספיק לומר לאמו שלום. הוא מסרב להתעכב מעט על מנת לעזור לאחותו. הוא תובע את אשתו למשכב בתקיפות רבה, תוך החשבת מצוקתו ("אני מוכרח להרגע, אחרת אני אשתגע"), ואי התחשבות ברצונה שלה. כפי שנראה להלן, קשורים גם דברים אלה במערכת היחסים עם האב המת ועם זכר.

גם הבת, אווה, מציגה מערכת של יחסים אגוצנטריים. היא שקועה כולה בענייני הגירושים שלה, ורואה בהם בעיה כעלת חומרה מיוחדת הדורשת התחשבות מיוחדת. גם בעיותיה של הבת מוצגות כקשר ישיר למותו של האב. שלושת בני המשפחה מתחששים, אם כן, במידה זו או אחרת לבעיותיהם של זולתם, ומדגישים מאד את ענייני עצמם. האם דורשת מעזרה שנייה לענייניו, ואף מתלוננת על כך שלא בא לירושלים במיוחד בשבילה. גם לאוהה היא אומרת, שהיתה יכולה לדחות את גירושיה עד שהיא, האם, תגמור את ענייניה "כאן" ותלך ל"שם". היא מתייחסת, כאמור, לגירושים של אווה מנקודת הראות של בני זורה, ורואה בהם "טעות" שיש להסתיר אותה בגלל כבוד המשפחה.

עזרא, מצידו, אומר בטלפון לבן-שיחו בענייני הכנס על פקא — "הערב אני פנוי", אף על פי שהבטיח לעזור לאמו בסידור חפציה. הוא מתכחש למצוקתה החמורה של אחותו, המבקשת נואשות ("מתחילה לככות") סך הכול לשוחח עם שירה. עזרא, כזכור, דוחה אותה בטענה ש"למיכל יש שיגור בשבע".

אווה, כאמור, מייחסת לענייניה חומרה מיוחדת, עד כדי כך שהיא אומרת לאמה, בהתייחסות למות האב: "לך בסופו של דבר הכל נגמר קל". היא מאשימה את האם באי-הבנה ובא-יכולת. היא מפעילה לחץ אמוציונלי על שירה ועל עזרא שיחדו את ענייניהם ויקשיבו לה.

זוהי, כמוכן, תמונתה של משפחה מתפוררת, שאבדה את הדאגה, את החסות המשפחתית, את ההתחשבות והעזרה ההדדית. יש בה קושי אפילו בקשר ובקשב במסגרת של שיחה פשוטה: אווה מנסה כל היום להגיע לשיחה עם שירה, ולא עולה בידה.

מצב זה מודגש, בהקבלה, על ידי בני הזוג, שירה אשת עזרא, ועודד כעלה בגירושים של אווה. שירה, על דרך הניגוד לעזרא ולאווה, מגלה התחשבות, הבנה ונכונות לעזור, אם כי יש ביחסיה עם האם פרישת-חסות ברורה. נוסח הדיבור שלה רך ונותן כבוד, מוגוד לנוסח הדיבור של הבנים. היא אמנם איננה ממלאת את ציפיות ההורים שתשב בבית ותטפל בילדים, אך מתגלה גם כרעיה מתחשבת ומבינה, בניגוד לתובענות המינית של כעלה. יש בה תקבולת מסוימת לחמותה, המתכסאת במחזה בלהיטותה לרכישת חפצים. גם תקבולת זו מסתברת על רקע היחסים אל האב המת. עודד מאיר את מצב של המשפחה בדרך של גלגנות אירונית: "לא ידעתי שהייתם קשורים אל אבא שלכם כל כך, אף פעם לא עשיתם רושם כזה..." הוא אומר. מצב זה של חוסר קשר מתרחב לממדים אוניברסאליים כשעודד עצמו נאשם בכך ש"סיפר בדיחות בהלוויה של אבא שלו". פרט זה חושף את עודד כבעל רגישות-יתר, עליה הוא מכסה בהתייחסות אירונית כלפי העולם. גם את גיטתו של חמוי בעת שאיבד קשר עם המציאות, הוא מתאר כהומור משעשע. אירוניה זו נתפסת, כנראה, על ידי אווה כ"התעללות". אגב, ראוי לציין שיש בעודד צדדים המזכירים את ישראל קדמי ב"גירושים מאוחרים".

כאמור, נחשפת יחסי המשפחה המערערים עקב המשבר הפוקד את המשפחה עם מותו של האב, מאורע העומד במרכזו של המחזה כולו, ויצאתה של האם מביתה לבית אבות. יש להקדים ולומר שחשיפה זו איננה חמורה וקיצונית, כשם שגם המשבר איננו חריג, בשום מקרה, במידה משמעותית מגבולות הנורמאלי כחברה המודרנית, ואין בו שום דבר הנחשב לשעורורייתי או לפריצת טאבו חמורה. הלא נורמאלי הוא במסגרת הנורמה, והמשבר הוא ביום-יומי. ררך הדיבור המתנשא והתוקפני איננו נדיר היום בין בניס להוריהם, וגירושים הם מעשה שבכל יום.

יחסו של עזרא למותו של האב

דבר מותו של האב שבועות אחדים לפני הזמן המוצג במחזה, והאופן בו מצא את מותו נרמזים פעמים אחדות על דרך המחזה האנאליטי, המתרחש בסופם של המאורעות המתוארים בו, ומגולל אותם כמבט לאחור, בדרך של היזכרות או היודעות. האב, ככל הנראה, לקה במחלה קשה, בילה שבועות רבים בבית החולים, היה זמן קצר בבית והוחזר לבית החולים משהחמירה מחלתו והטיפול בו נעשה קשה מנשוא. גם פרשה זו אין בה שום דבר מיוחד ויוצא דופן, ולפי המתואר במחזה לא גרם מותו של האב לזעזוע קשה או לשינוי מהותי בנהוגם של הבנים. אורבא, ניתן להבין, במיוחד מדברי הבת, שמות האב נתקבל בקלה, גם בסבלו של האב וגם בטרחה של האם. אבל מיד מתגלה שיחס זה הוא חיצוני בלבד, והוא מכסה על משבר טראומטי, במיוחד לגבי הבן, עזרא, ולגבי האם.

הבעייתיות ביחסים בין עזרא לאביו נרמזה פעמים אחדות לפני שהיא עולה במפורש, בצורות שונות, בתמונה השניה. הרמז הראשון הוא באיזכורם של סיפורי פקא "הגלגול" ו"גור דין", שעניינם, כידוע, ביחסים של תלות וניגוד בין אבות ובנים, ועוד נעמד על כך להלן. אחר כך מסרב עזרא לבקשת אמו לכתוב ולהודיע על מות האב, כדי שפיסיקן לשלוח לו הזמנות. סירוב זה איננו עשוי להסתבר אלא על רקע של פחד, או לפחות אי רצון, לעמוד בעימות כלשהו. ויהיה מועט ככל שיהיה, עם דבר מותו של אביו. מאותה סיבה נרתע עזרא מלקחת את המדעים שהיה של אביו, וגם נאמר במפורש שהוא "נבהל" כשהאם מציעה לו "להסתכל בכגדים של אבא, כשהיא אומרת לו ש"הוא היה שמח אילו הוא ידע שאתה לובש אותה (את החגורה)", הוא מגיב: "אל תדברי כך...", ומתיישב בכסא "חסר כוח לתפע", ומודד את החום. כשהיא מציעה לו צלחת מעוטרת, ואומרת לו ש"אבא אהב אותה", תגובתו היא הקשה שלה: "הזהרתי אותך כבר, לא נעשה מאבא קדוש..." ובסופה של התמונה מתגלה שוב אותו חשש מפני חפציו של אבא כשהאם נותנת לו את הפיזיאו-מט של האב המת.

מהותן של הבעיות שיש לעזרא עם זכר אביו נרמזת בתמונה הראשונה, בפחדו מהמחלה שקטלה את אביו, לאמור, הפחד מפני מותו שלו. מדידת החום החוזרת נובעת, כמוכן, מפחד זה. הדבר נאמר במפורש בסופה של התמונה: "זה מדאיג נורא... זה סימן רע... עם אבא זה החתול כך..." הפחד מהמחלה ומבהמות נרמז גם בדבריה של הדרדה טילי-אומרת בתמימות לב: "לדור שאול לוח כזה חום הרופא נתן לו כדורים... כמה חרשים לפני שנפטר..." מאוחר יותר מתברר שפחדו של עזרא מורכב יותר, וכרוך בהזדהות עם דמות האב, בתחושת האשם על מותו, ועל שרצה במוותו, ועל שעתה הוא עשוי לתפוס את מקומו. מחלתו המדומה היא כמוכן פרי הזדהות עם האב המת, וכך אכן אומרת לו שירה מאוחר יותר. תסביח אב זה, הנפרש לרווח ולעומק בתמונה השניה, נרמז גם הוא, דומני, כבר בתמונה הראשונה. עזרא אכן נרתע מלקחת חפצים שהיו שייכים לאביו במפורש, במיוחד אותם שהיו קשורים בגופו, אך הוא לוקח ברצון את כלי העבודה השונים, שהיו ככל הנראה שייכים לאביו, אך לא במפורש. לפנינו אם כן הזדהות דו-ערכית בין הבן והאב המת. רמז אחר ניתן בהליכותו של עזרא לשיטות בראשיתיה

לחיות שמרת הזורע

רהיט מושלם מכל זוית

ואיך בדקים רהיט מושלם?

בדקים את סוג העץ.

מרב עצים לא רואים את הרהיט... רוב הרהיטים בארץ עשויים עץ אשור (בוק), אשר אינו מתאים לאקלימנו. לעומת זאת שים לב לרהיטי שמרת הזורע. הם עשויים עץ תיק שאינו מתכווץ או מתפשט. זאת הסיבה לעמידות החיבורים ובכלל לחוזק הרהיטים.

בדקים את החיבורים.

מאוחזים לאורך זמן... אם תתקרב אל החיבורים תוכל להבחין כי הם משולבים ולכן מגדילים את שטח ההדבקה פי 3 ואיזו הדבקה?! היא נעשית לפי שיטה מיוחדת שאינה ניתנת לפרוק (אל תנסה אפילו...). מים, חום או קור אינם משפיעים על הדבק.

בדקים את הכימוץ.

מכופפים את הרהיט לפי מידתך... בחלק מרהיטי שמרת הזורע מכופפים את העץ ע"י "כבישה צורתית", שהיא הדבקת שכבות עץ

וכיפופם בחום. שב על הכסא ותחוש בטוחות. בשיטה זו כמעט ואין חיבורים, דבר הנותן עמידות יתר לרהיט.

בדקים את הגימור.

בקצות האצבעות... את הגימור הסופי של הרהיט תוכל לחוש בקצות אצבעותיך. משש את החלק התחתון של הרהיט, הוא חייב להיות זהה בטיבו לעיבודו של החלק הנראה. בשמרת הזורע הגימור מושלם גם בחלק הנסתר.

ועכשיו, אחרי שבדקת ודאי תשים לב גם לעיצוב בסגנון המיוחד לשמרת הזורע, המשלב איכות, עמידות ואפנתיות. מה עוד תוכל לדרוש מרהיטים? בוא אל רשת בתי האפנה לרהיטים של שמרת הזורע ותמצא מבחר של פינות אוכל, חדרי שינה, רהיטים סלוניים, מזנונים ורהיטי משרד. בחר לעצמך את הרהיטים המתאימים לדירתך ותוכל לסמוך כי הם יעמדו במבחני ביתך לשנים רבות.

רשת בתי האפנה שמרת הזורע

תל-אביב — בית שמרת הזורע, דיזנגוף סטר (רח' המלך ג'ורג' 67).

ירושלים — בית שמרת הזורע, שלומציון המלכה 18.

חיפה — בית הזורע שמרת, אלנבי 117 (7 קומות תצוגה).

באר-שבע — רהיטי הדר, פסג' רסקו.

נהריה — רהיטי ג. ונ. בדריאן, ככר דקל.

צפת — בית מימון, עליה 13.

טבריה — רהיטי הצפון, רח' הגליל.

במפעלים — קיבוץ הזורע: תעשיית רהיטים הזורע. קיבוץ שמרת — רהיטי קיבוץ שמרת.

שמרת הזורע
עיצוב ואיכות לאורך זמן

קופ, רשת הריבוע הכחול,
וה סופרמרקטים וסופרשוקים
מזכרון ועד אילת.

קופ
אופ

קופ
אופ

קופ
אופ

הערות מבוא לספרות הדנית

טורבן ברוסטרום * Torben Brostrom

צילום: תמר סרבו

השימוש הברור והגלוי בסיפוריים ובמיתוסים נמצא גם בטוג של רומאנים הכתובים במגמה של ריאליזם-אקולוגי. לצורך הגנה על הטבע מפני הזיהום המתרחב והולך גויסה גם התרבות העממית הקדומה. כלומר יש פה שינוי של צורת המיתוסים הקדומים לשם שימוש עדכני בעוצמתם הפנטסטית. (דוגמא לכך — Lundbye — Vagn שהשתמש במיתוס היונה בטרילוגיית הרומאנים שלו).

ומהגדת-סיפור אל הגדת-ההסטוריה — רק צעד אחד. הרומאן ההיסטורי משגשג אף הוא בדנמרק. החברות בקהילה האירופאית היא עדיין נושא לויכוח ציבורי בארצנו, והפרספקטיבות העתידיות בנוגע לתוצאותיה של מסורת אינטלקטואלית לאומית בארץ קטנה כמו זו שלנו, עשויות להיות מוארות רק על-ידי השוואה הסטורית. הסיפור אודות רצח מלך ימי-ביניים, המוכר היטב לכל ילד בדנמרק כשהוא מסופר מחדש בדרך שובת-לב על-ידי Ebbe Reich (Festen fon Caecilie), מפרש את עובדת כתם-הדם כתוצאה של קשר פוליטי בינלאומי, שקיבל את השראתו מהאפיפיור. זה כמובן תמצות ברוטאלי של העלילה, אך הוא משקף את דעת הסופר בנוגע לברית-רומא.

ההבדל בין רומאן הסטורי זה לבין הרומאן ההסטורי המסורתי הוא רק באופי הפיתוח של הכרוניקה הפופולארית, בערוב שבין סגנון לרעיון, כלומר — פוסט-ריאליזם! שכן מרבית הספרות עוסקת בבעיות, בקונפליקטים, במצבו העגום של המין האנושי, אלא שהפרוזה הספרותית עוסקת בד"כ בבעיות אלה באופן ישיר ואילו עד הרומאניסטן העוסק ברומאן ההיסטורי לבחור באיסטרטגיה אחרת, כפי שעשה זאת Henrik Stangerup ב"הדרך אל לגואה סנטה" (1981) רומאן ביוגרפי העוסק בגורלו של זואולוג דני מפורסם בן המאה ה-19, Peter Wilhelm Lund, ובקשיים בהם התנסה. הוא ביצע גילויים מדעיים עזיזים במשך מסעותיו בברזיל ב-1820, ושלה את תוצאותיהם בחזרה לקופנהגן. היה תלמידו של Cuvier, פגש את דארווין, ועבר בפיה תלמידיה למחשבה הקרטזיאנית המסורתית, כשהוא מסוג את גילוייו באופן שיטתי וברור. עיקר הרומאן עוסק בסיפור נפילתו, שהתרחשה לפתע פתאום. המשבר הקיומי אליו נקלע התפרש על-ידי Stangerup כמנחיו של סרן קירקגרד. Lund צריך היה ללכת כל-כולו עם המדע על-מנת להבין את עצמו. Stangrup מחה בחוקף כנגד כינוי הפוסט-ריאליסט לו זכה. לא אעמוד על כך, אך אנצל הזדמנות זאת על-מנת

בכתיבה-החרושת. כתיבה חובכנית מסוג זה התקבלה והוערכה משך תקופה מסוימת אף יותר מן השירה המקצועית. נוצרה אפילו מלה מיוחדת לסוג קל זה של תקשורת: "Knaekprosa", פרוזה משורבטת ושבורה, דיבור יומיומי פשוט, המאורגן באופן טיפוגראפי כשירה. עדיין אפשר למצוא סגנון זה במכתבים אל עורכי עיתונים, ואף בשמושם של משוררים מסוימים המעמידים פני דמוקרטים.

כבר ציינתי, ששנות השבעים נשלטו על-ידי מגמות ריאליסטיות ושנות השמונים נשלטו על-ידי תנועה מודרנית חדשה, שניתן לכנותה בהקבלה לארכיטק-טורה — פוסט-מודרניסטית, כאשר ההבדל בין המודרניזם הפוסט-מודרניזם נעוץ בהתמקדותו המיוחדת של האחרון בתהליך הכתיבה עצמו — בצורה ובחכמה כמו: "תפאורה" או "סידור-במה" מילולי, אירוניה וטקסים פולחניים המשתעשעים בסמלים ועוד. כל אלה ניתן למצוא בשירה הדנית החדשה, וייתכן שגם בפרוזה.

נשאלת כמובן השאלה האם ניתן לדבר אודות פוסט-ריאליזם כמגמה בספרות המודרנית, או שיש לראותם כסימפטום למשבר סמאנטי החופף למשבר הכלכלי הכללי ולמשברים האחרים האופייניים לתקופתנו. מכל מקום, הפרוזה הספרותית המכונה ריאליסטית זכתה למגע חדש, שהתבטא בשינוי שחולל בצורות האמנותיות שהופנו יותר מקודם אל ציבור הקוראים. יוצא דופן לגבי הסוג הפופולארי של כתיבה משחקית הוא הריאליזם הגרוטסקי, Jens Smaerup Sorensen, בסיפורו "בשרי הדני", דימה מצב של אחרי הקטסטרופה הגדולה כאשר דנמרק מהווה רק זכרון רחוק, ורק דפים כתובים ספורים הנמצאים באקראי והכתובים בשפה נשכחת מספרים את סיפור החברה העכשווית, בדרך סאטירית של גינוי הרעיונות הריאקציוניים והמהפכניים, בכל התנועות המובילות לתוהו ובוהו. "הבשר הדני" הוא חרוז מושלם ל"המוות הדני" (Kod — Dod) עפ"כ הסיפור היה מתוחכם מדי כנראה לגבי מרבית הקוראים והוא נמכר ע"כ בעותקים ספורים בלבד.

סופרים דנים רבים תרמו לרנסאנס של הספרות העממית והז'אנר האפי. כלומר למה ששייך לאמנות הנשגבה של "הגדת סיפורים", והם עשו זאת בדרך בעלת סמאנטיקה כפולה — הדגשת העולם הבדיוני, בלא העמדת פנים של אמירת האמת, כל האמת ואך ורק האמת. ("סיפורי הקיסר" של Ib Michael בעלי מערכת האנקדוטות המסובכת והשנונה הוא דוגמא לכך).

ב הסטוריה של הספרות אנו מבחינים בדרכים שונות לתפיסת השירה. ניתן לערוך הבחנה גסה לפחות בין שתי דרכים: בין זו המדגישה את האופי האירופאי של השירה. כלומר, השירה כמדיה של ידיעה מיוחדת, של חדירה עמוקה; ובין ראיית השירה, כדרך מועילה ליצור תקשורת. בספרות הדנית, ניתן למצוא פלוראליזם של מגמות וקטגוריות, כמעט את כל סוגי הז'אנרים, ובתוך כל אלה, גם אופנות שטחיות יותר כמובן, הנותנות את הטון בחנויות הספרים. אף-על-פי-כן ניתן להצביע על מספר מגמות מובהקות יותר. אם אנו רואים את שנות השבעים כתקופה ריאליסטית בעלת עניין מיוחד במרד כנגד החברה הקפיטליסטית וכנגד דרך החשיבה הפטריא-רכלית (בהקשר זה צמחה גם ספרות הנשים החדשה כמו בכל מקום בעולם המערבי), הרי שבשנות השמונים שינתה רוב הספרות את אופיה על-ידי החדרת רעיונות חדשים, דמיון, אפילו רומנטיציזם, או לפחות הרפתקאות, והתחדשות של המודרניזם. אם שנות השבעים בספרות ייזכרו בשל העניין הרב שהיה בהן בשינוי — (כהבדל מהמרד של שנות ה-60) בעמדה כלפי החברה, בפוליטיקה, במין; הרי שמטאמורפוזא אמורה להיות מלת-המפתח של שנות השמונים. ב"מטאמורפוזא", בניגוד ל"שינוי", אני מתכוון לחלום אודות התחדשות פנימית, תקווה, תפילת-בקשה שתחלק בכוחה את תחושת האכזבה, הדיכאון והיאוש. בשירה הדנית של שנות הששים היתה צמיחה כללית של המודרניזם הדני המלווה עדיין באנחתו של אורפאוס מבותר האברים. היתה זו שירה העוסקת בעצמה, בייסורים ובוזוהר של האמנות, והעמוסה בכיקורת-עצמית ובהבלטה עצמית.

על-מנת ליצור יופי חדש, יש להרוס את הקודם. והמרי אכן החל בסוף שנות השישים, דור משוררים חדש החל בכפירה אמיתית בשירה הפרסונאלית והמטא-פורית, כמטרה לחדש אותה בדרכו שלו. אותם "כופרים" גברים ונשים, דיברו באופן חופשי לא כל-יך אודות אמנות, אלא יותר כנגד המציאות הקשה. חלק מכתיבה זו היא הספרות הווידויית, תיעודים פורטים של לחצי היומיום, דיווחים על אודות תנאי העבודה

פרופ' טורבן ברוסטרום Torben Brostrom, יליד 1927. מוסמך לספרות דנית וצרפתית 1953. מורה בבית הספר "אנגריד יספרסן". מבקר ספרות בעיתון "אנפורמציין" מ-1956. עורך בטאוניס ספרותיים (Vindsoren), 1960-66 (Selusyn), 1955-60 (Huude Korn) 1965-68. כתב — בין היתר: "רעמת השיר" (1960), "קלאוס ריפביירג" (1970), "ספרות שוודית חדשה" (1973), "הספרות הדנית החדשה" עם ינס קיסטרופ (Iens Kistrup) (1978).

צווינו

מדנית: אורי יערי

צווינו
 על ידי הסטטיסטיקה
 בממצע של חיים
 לפתח מספר רב של
 דלתות, קפסות שמורים,
 פנקסים, ארנקים, חשבונות צ'קים,
 לסגור מספר רב של
 אותם דברים
 מלבד קפסות שמורים
 לנסע בחשמליות
 מכוניות, אופנים, רכבות תחתיות
 לבלות נעלים
 למרח לחם שיפון
 לשחק פינג-פונג
 לפהק
 לחוש שבע
 מתמיד
 וקסטיסטי
 שבע בעור השרעפת
 בעור בין בחילה
 לבין קיא.

צווינו
 להרחיק את הרעב המקרי
 הוא בדיה
 את הצפיה
 היא בדיה
 עסוקים מדי בלפתח
 דלתות.
 המחשבה על מספר הפעמים
 שחוצים את הרחוב במעבר חציה
 ומחוצ למעבר חציה
 וכרמזור
 ובצמח שיש בו שוטר
 חי או אולי
 שוטר אוטומטי
 או שלט עצר
 גורמת הפרעות
 גסטראינטסטינאליות בצורה
 של שבע
 העדר תחושת הרעב
 הפרשה של חמצות
 בנרתיק הקבה.

צווינו
 על ידי ידע מקיף על
 חיי האנוש
 שנמות
 בתאונות דרכים
 התקף לב
 הסתידות
 סרטן
 סרטן
 ושורה של מחלות אחרות
 המיחדות מדי הן למיתה
 סטטיסטית גרדא.
 אך ברגע נתון
 בסדרת פתיחת הדלתות
 יהיה זה ראוי לחלץ
 ולשים הנעלים
 לצד הספה הפרטית
 ולבלע המות אשר הקצב
 ואשר משך כל החיים
 גרם שבע.

Klaus Rifbjerg

קלאוס ריפביירג נולד ב-1931, בין הדמויות הבולטות ביותר בספרות הדנית בת-זמננו, בתחומי השירה, הביקורת, העריכה (בטאון ספרותי 1959-1963), כתיבת תסריטים ומחזות. שאיפתו לעימות עם מוסכמות החברה, העניקה לו פרסום רב והפכה אותו לסמל להעזה ולחידוש, וכאמור, לאחת מדמויות המפתח בתרבות הדנית העכשווית.

קלאוס ריפביירג

מדנית: פסח מיילן

פסיון

בפתע אתה מוצא עצמך
 שטוף-רטב ודחוק —
 תפוחי-אדמה ודמדמניות משנה
 מגשם בכשר לאחר כל ההלעטה
 והפטום של המעיים
 עד השתחררם וצאתם אל תחשבו
 שאינני יודע אותה ההקפדה השטנית
 בעריכת המזלגות והסמינים
 קשקוש כוסות ורשרוש מחצצות
 ואין לדבר על זה כיצד כבד
 ולב הפרדו בקפידה
 ובכלי קט שפךפואי
 מראהו הושמו
 ואלהים בשמים יודע שלא עלה
 בדעתם להלבישני בתור אנכי עצמי
 בנוצות וכפל
 אחר חצי-המשךפה הפלתי-נסבל
 הסבוב המסחרר עם הראש למטה
 דקירות גריסיות בצלע ורק אז המחשבה
 על האנשים מקפי המפיות משקשקי-בשפתים
 הבינוניים המשלמים עמהם עוד מעט ותחלק
 את הרק ואני מקיא את עצמי

להשוות רומאן ביוגראפי זה עם רומאן ביוגראפי אחר שנכתב על-ידי כותבת פרוזה מודרנית טיפוסית **Dorrit Willumsen**. גישתה שלה אל הריאליזם היא כאמצעות תמונות של עולם מודרני מנוכר ושסוע, כך שגם המבנה האפי נשבר ומציג יקום דמיוני, סוריאליסטי, מאווש על-ידי כובות, רובוטים המתוכננים לאהבה, גלמי-שעווה ומודלים. עם-זאת ברומאן האחרון שלה היא בנתה מחדש תפאורה היסטורית סביב דמות מוכרת היטב, מארי טוסן, יוצרת דמויות-השעווה, שראתה את המציאות כפנטסטית, מפלצתית ומחרידה יותר מכל דמיון. זה סיפור אודות האבסורד שבחיים ואודות התנאים הגסים והמושחחים של עבודת האמן היוצר. יתכן וזה דיוקן האשה המודרנית כאמן. Lund גילה עצמות חיות פרה-היסטוריות במערות שבהרי ברזיל ויצר תאוריה לגבי בריאת כדור-הארץ. מארי מצאה את הגופות כרותות-האברים לצד הגליוטינה ונעשתה פסלת.

כדברנו על ריאליזם ניסיוני יותר, יש להזכיר גם את התעניינותם של כותבים מסויימים בצורות ספרותיות ובוז'אנרים שוליים, כמו — סיפורים בהמשכים. כך נהגה **Inge Eviksen** ברומאן הגדול שלה — "ויקטוריה והמהפכה העולמית" (1976); — בשנות השמונים בכיוון המדע הבדיוני. כך נוצרו בשנים האחרונות גם הרבה רומאני-בלשים וסיפורי-מתח על-ידי משוררים מודרניסטים אשר מצאו בדרך זו לא רק ציבור חדש, אלא אף שילוב חדש של מילים, סגנון ומשחקי-לילה, מדובר ב-**Klaus Rifbjerg** וב-**Henrik Nordbrandt**, למשל.

הרומאן, מסוג זה, שזכה להצלחה הגדולה ביותר היה "גן-עדן ושאל" ל-**Kirsten Thorup** (1982). ביצירה זו משמשים המרכיבים הגרועים ביותר של הסיפור בהמשכים: ירושה בלתי צפויה של הון עתק, אהבה ממבט ראשון וכו', אולם כל זה מתרחש באווירה מחרידה של התבוננות פנימית בקיום האנושי. והתוצאה: קוראים נוספים, חדשים למשורת מודרניסטית יוצאת-דופן זו.

Hans-longen Nielsen הוא האיש אשר כתב רומאן תכניתי כמעט אודות התבוסה המכה של מרד הדורות ב-68', אודות גבר אשר אינו מסוגל לשאת בתפקידו החדש, נשבר וכותב את מפלותו.

סופרת אחרת שהצלחה ביצירת שירה אנושית עמוקה המתבססת על תהליכים טקסטואליים שיטתיים היא **Inger Christensen**. אצלה בולטת יכולת חושנית מאד, לתת למילים לעבוד בעצמן, לתת למוסיקה שלהן להישמע, אך לא בדרך הסימבוליסטית המסורתית. "המילים אינן זהות לעולם אותו הן מתארות," היא אומרת. "אלא מהוות ישויות נפרדות." התפיסה האנושית והמציאות הם שני דברים נפרדים, השפה מקבילה לעולם אשר יכול להיות מנוגד לחברה. ידיעה זו פתחה בפני כריסטנסן את הדרך לתבניות ולצירופים חדשים. עבודתה החדשה ביותר נקראת "אלפבית" (1981) אסופה של שירים בהם הופך הסדר האלפביתי לשיטה שרירותית, כלומר הטקסטים עוקבים אחר שיטה המבוססת על האלפבית ועל סדרות מתימטיות (שבהן כל מספר הוא סכום שני המספרים הקודמים לו). באופן כזה השיר הראשון הוא בעל שורה אחת ומתמקד במלה המתחילה ב-a. לשיר הרביעי חמש שורות והוא מתמקד במילים "של" — c. השיר החמישי מורכב משמונה שורות ומתמקד במלות-e, וכן הלאה.

שיטותיה של **Inger Christensen** אינן כבחינת כניעה לעולם טכנולוגי מדכא, אלא להפך, מביעות התנגדות לו. הנושא הדומיננטי ב"אלפבית" הוא הפארדוקס של התודעה האנושית הנותנת משמעות לעולם ובה במדה הורסת אותו. מלת המפתח היא שוב אי-בנייה. סוג זה של שירה התקיים במשך כל שנות השבעים, כשהוא מבוסס על האמונה שהאמנות היא שיטה מיוחדת לידיעה. זה לצד השירה הפרוזאית האישיית דוקומנטרית וכדומה.

עם-זאת בניגוד ונגד הכפירה של שנות השבעים, ניתן שוב למצוא היום עקבות חוזרים לנטיה הפוסט-מודרניסטית. מעין הערצה אירונית של התפקיד הארופאי של השירה, אמונה חדשה כאמנות ומאמצים כנים להפר את המגבלות ההיסטוריות של המסורת המודרניסטית. ובכן — אורפאוס נמצא שוב בעירנו.

עברית: ספי שפר

לידה

מעמיד פנים מבראשית
בתנועה אלגנטית
משתחל אני מתוך חוט טבורי
אשר כצעיף קשמיר כרוף
סביב צווארי שלש פעמים.

וגוף דוחה של גבר
קשיחות חיי החדשים מוכיח לי מיד
מרעים על אחורי שלש מפות.

לשוא הם מנסים להמיתני
מתחת לברז מים קרים.
אז מנסים בדרך עקיפין
למרגלותי הם מניחים בקבוק של בירה,
תכנו רק מים, ופושרים הם.
אפלו כך, באלה הרגעים
הראשונים עולה החשק מבקבוק ירק
מבעד פפות רגלי הרגישות.

עתה כלי בלתי תלוי
בעל כנף זעיר ביעף מארצות חמות יותר
נתון בקן כחל.

רואה הטבע על תקרת החדר
צלי עלים קטנים בנדנדודם
עושים לי פרצופים
פני יידיים בשמי הסיד של שעתי הראשונה.

עולם חדש נפלא
אני מתפקד!
עושה צרכי!
מיד נדלק ירח בך,
מלא, פורה, מעל העריסה
המנורה דוחה החשך
ובשים לב שמים מפה
על עפווי הלח.

האם ערכו למסכה?
את מי הזמינו?
הלואי והייתי מנמנם פחות.

כג'נטלמן משלם
על מרפקי אתרומם
מניף מגבעת אבירים שלא קימת
אל עבר אמא.

תודה דוגרת!
תודה עבור שתפות טובה,
חתרנו טוב.

ושוקע אל כרית, אלי תנומה,
יום מאמץ!

לאפס, אפדנו
היכלת לחשב
על האפס
על אפס קצהו
של כלום, כפי שאנחנו

אומרים, בהיותנו
סתם פכה; יותר
אין מה

Inger Christensen ■■

אינגר קריסטנסן נולדה ב-1935
קבצי שירה:
"אור" (1962); "דשא" (1963); "זה" (1969).
בספרה האחרון – "אלף-בית" (1981), ניסתה
קריסטנסן שיטה לשונית חדשה, בה מונחית
היצירה הלירית על-פי מבנה מתמטי-שיטתי.
אורכו של כל אחד מפרקי הספר נקבע לפי
הסולם המתמטי של פיבונצ'י (Fibonacci), בו
כל חוליה שווה לסכום שתי החוליות
הקודמות. מבחינה תימאטית עוסק הספר
בעיקר בחרדה לגורל האנושות החיה בצל
האיום האטומי.

אינגר קריסטנסן

מדנית: אורי יערי

היא ישנה הפצצה

(מתוך "אלף-בית")

היא ישנה פצצת הקובלט
עטופת מעטה של
איזוטופי-קובלט

בעלי זמן התפרקות
המבטיח התוצאה
של נזק מרבי

יותר אין מה
לומר: אנחנו מבטיחים
שהנזק יהיה הגדול
ביותר; יותר אין
מה לומר: אנחנו

מבטיחים לעצמנו הכל
או לא כלום; יותר אין
מה לומר: על ידי
הודאי שהכל
יכול להפך

לומר: אנחנו
מבטיחים

שאנחנו משמידים
הכל, מחסלים
הכל, כך שתהו
ראשוני ומכריע
לא ירשה

לשורר כמו
הרוח משוררת
באור או במים;

יותר אין מה
לומר: אנחנו הורגים

יותר ממה שחשבנו
יותר ממה שידענו
יותר ממה שהרגשנו
יותר אין מה
לומר: אנו שונאים;
יותר אין מה;

כמו צפור מלכותית
בתוף ארונה של רפף
כמו תולעת כבוץ
כעקב הטורף
הנשבר בסופה
כמו תפי אפר
הנסחב על סירת צמר גפן
ממשע אלמוני

פה אחיה החל מהיום;
חנוק חציי וארוז
פלוני אלמוני בקרב
כלל היונים שעייפו
ממעופם; ואשר אל שארית
פלומתם אפרורית
היאוש משלומם
משליכה את עינו

של אדם; פה אחיה;
עם זמן התפרקות
משלי פה עדין פה עמק
בלבכי; פה אמות;
למדוני כי אמות
ושננתי לעצמי
שאמות, ואמרתי
תודה על העצב ועל
השקחה, וחסל; ואמרתי
לעצמי: אך חשבי
כצפור המקננת,
חשבי כמו ענן, כמו
שרשיו של לכנה גמדי

חשבי כמו שחושב עליה
עלי עץ, כמו הצל והאור
כמו שחושב עלי גזע הקלף,
כמו שחושבים הגלמים
שמתחת לקלף, כמו הטחב
עלי אבן כמו פטריה
חושבת, כמו שחושב הטפיל,
כמו אחר טלול ביער
חושב, כמו שחושבות הביצות
כשקשת עולה בענן
משתקפת, חשבי כמו רפף
חושב, כמו טפות גשם
חושבות, חשבי כמו מראה

חיונית; הביטי
על כס המלכות של בלי מה
מערבלת חולות בסופה;
ראי איך בכל גרגיר חול
החיים לאתר מסעם
בשרידי מאבן מתחכם
נטמנו בצורה כה
בנאלית; רק ראי
איך בשקט נושא הוא
מכלול ים קדום
של תחילות; רק ראי
את פשטות הסימן
אשר בו כמו בריה

האמת משתקפת;
רק ראי עד כמה
אמתי ורחום; ועזבי
הדברים לנפשם; כן,
הוסיפי מלים, אך עזבי
הדברים לנפשם; ראי
באיזו קלילות
מאחורי אבן מוצאים
הם מגן; ראי באיזו
קלילות הם
מתגנבים אל
תוף אנך ולוחשים
למות ללכת

Jorgen Gustava Brandt ■■

יורגן גוסטבה ברנדט, מן הבולטים במשוררי סקנדינביה, נולד בקופנהגן בשנת 1929. תחומי יצירתו מגוונים. עד כה פירסם גוסטבה ברנדט תריסר קובצי שירה, ספרי מסות, רומנים וקובצי סיפורים הרבה. כן ידוע חלקו של גוסטבה ברנדט כפולמוסן בעל השפעה בסוגיות תרבותיות שונות.

יורגן גוסטבה ברנדט

מדינית: אורי יערי

הפּתבּ הפּוּנטי של החומה

בלילה בלילה
זה נזול ונושב
מאת חיי החומה שבסוד

והצליל הזה
של מים ורוח
הוא כל מה שאני חושב

מול החומה

מבטי חדר במיחד
עכשו בערב
מאחור עזרות
קרני אור אחרונות
בכתן
ופוגעות בפתח הרגוע —

אני ושקיעת החמה
מפענחים את הכתב
בקצור נמרץ
כתוב שם פות, אז
— אלה היו החדשות
להערב

צד אחורי

אני אוהב הצד האחורי
צדדים אחרונים
עדותם

הצד הפנימי של החומה
אל מול חלל הלך
— שצריך היה להיות כפי שאמרים
איפה שיש בית —
ואתו מוצאים תכופות
והצד החיצוני של קיר שהוא פרוץ החומה
אל מול החלל

אך בו בזמן הנו כלי קץ
לעולם נוכח ופכל מקום
ומן הדין שנתן בו לשחות
כמו דג.

הזמן הוא חסר-צורה חסר-צבע
יש שמרנחיו אדע לשקף
בדרך ששכר זכוכית
שאקנריום
ישקפו אור יום.

כאן אני מכניס את הצבע הכחול

כאן אני מכניס את הצבע הכחול
זה נתן לעשות
בתוך שיר
אני מכניס את הצבע הכחול
מאחורי סופת השלג
לפני ליל ינואר שחור
לפני עוד לילות שחורים
וישר דרך החדר הזה
בו אני כותב
אני מכניס את הצבע הכחול
ואת גונו המיחד
גון כחל קורן מאד
שאפשר לגעת בו כמעט
גון כחל המכיל דברים
שאני אוהב
כאן אני מכניס צבע כחול
ואולי אף זהב
ומשאירים עומדים
קורנים מכל
אשר הם מכילים.

Marianne Larsen ■■

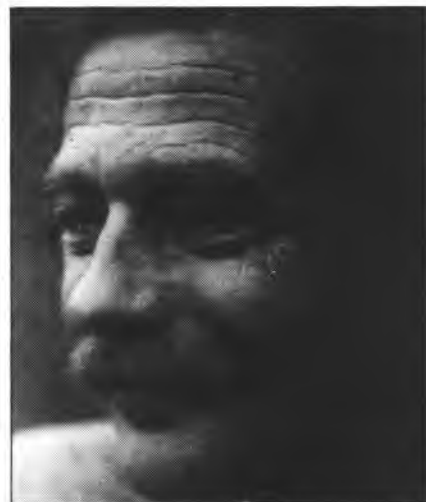
מריאנה לרסן נולדה ב-1951. ספרה הראשון פורסם ב-1971. מאז פרסמה 16 (!) ספרים. אחת המשוררות המרכזיות של דנמרק כיום. שירתה רבת פנים, לעיתים סוריאליסטית, מופנמת, מצויה בעולם הדמיון ולעיתים שורת מחאה חברתית. השיר המתורגם הוא מתוך הספר "מי האוייב" שפורסם ב-1971.

מריאנה לרסן

מדינית: אורי יערי

אולי

אולי משום שהתהום בעינינו
התמלאה מוסיקה שקיפה עד תם
אולי משום שהשמש הנו פרבור מנמנם
והעננים ראשי סוס מחטטים בנו מנורות
אולי משום שפפות ירינו הן קרקע של יער
עם שרכים ואזוב
אולי משום שכל עץ באשר הוא
הוא מראה יחידי במינו
אולי משום שהאבנים כלן היום כתמיד
מסמלות בדרך פה משכנעת
את מצבות כל העריציות שתבואנה
ואולי משום שאנחנו יודעים זאת
נוכל ללכת זקופים
אף במדבריות האבן.

Uffe Harder ■■

אופה הרדר יליד 1930. משורר המושפע מהמודרניזם האירופאי, במיוחד הצרפתי. בספרי השירה "נופים" (1960) ו"פוזיציות" (1964) מתאר הרדר נופים פנימיים מוזרים. בקובץ השירה "שחור על לבן" (1968) כותב על חוסר האונים של הפרט מול האמונה; על חובת האדם "לעשות משהו". "הימים האלה" (1971) ו"כך זה הולך" (1976) כתובים בעירוב של שקט ואישקט, של תנועה מתמדת, באהדה משונה למקורות המטרופת של החיים.

אופה הרדר

מדינית: אורי יערי

משהו בסיסי על הזמן

הזמן יכול לנוע בנתור
ובקפיצה ובמפלת
הוא לתמו יכול לנוע, אף אומרים
שהוא יכול לעמד
אז מתרחב הוא מתקמר
ומזדקף אולי לגבה באויר
כמו צעיף שקוף
ודמוי כפה מעל החי אותו
או הוא פשוט עוצר
ונאגר לגבה כמו מים
שאין להם יותר מוצא
ומתפשטים בצלילותם
ללא אדוה וררט.

הזמן הוא חסר-קול, כי לא
נתן לשמע זמן.
בלתי נראה הוא ואיני
יכול בזמן לגעת.
אף להוליך תמונות יכול הוא
או רגשות מעבר מרחקי ענק
מהר כזרם החשמל
והפנים אשר אני יכול לראות
כמעט תמיד נראים כללא זיע.

והוא יכול לזרם מכאן
במהירות בקן וחד-גוני
ואז חשים אותו
כאלו לצדו עומדים
מחוצה לו או מעליו
על סלע צור או מדרכה
והוא שוטף חולף.

הזמן מלה היא משתמשים בה
ואף אומרים הוא מדוד וקצר

Thorkild Bjornvig ■■

טורקילד ביורנויג נולד ב-1918. ידוע בקשריו עם קרין בליקסן. כתב ביוגרפיה על יחסיו עמה ועל חוג המשוררים שהיה סביבה. זכה בפרס האקדמיה הדנית.

טורקילד ביורנויג

מדינת: אורי יערי

קנאה

קנאה — האם היא מוכיחה? רוח רפאים של ארוס, הזרענות, בחילה, השתוללות של עצבים: ואהבה עולה באוב אינה נוחה, זקוקה לרחמים סבורה, שהיא עדין חיה למרות שפכר הכל חלף.

מיתרת: כמו יחפן
מזעק מתוך הקרב
אור של קרח
מפגניו נודף —
יושב אל השלחן עם
אלה שחיים, ואין לו
נחלה או חלק
בשמחתם של החיים.

Ivan Malinowski ■■

איוון מלינובסקי נולד ב-1926, בשנות השישים התחיל להיות מעורב פוליטית בעיקר בשנות מרד הסטודנטים של 1968. יש המשווים את שירתו הפוליטית לזו של ברטולד ברכט, יחד עם זאת משורר לירי מהמדרגה הראשונה והשירים המובאים להלן הם דוגמה לכך.

איוון מלינובסקי

מדינת: אורי יערי

בקרת הקר

בראשית מרץ חוזר לו החרך
ועצי התפוח בגן גוזמים זה עתה
כמו רוחות רפאים בפרנה מרחפים
בכפור הכבד ונרח מלא כאן בפנים
פורח ענף.

ידידי הזקן

השמים לבנים והארץ לבנה
והבית לבן והרוח
נראית כמו רעד בלבד
רק זרדים שחוימים מעל שלג
למרד קמים על שלום שגנע.

ידידי הזקן מסתובב כאן
בקזו סופיות קיצונית
הוא השיב את ימיו כמקדם
סבוכיו מנוחוחיו באשר
נפילות כאן אינן נתקלות בהתנגדות.

הוטב לו

מכר פעסו

ונקה עד לגוף

הפיוס ללא תנאי

שם עקצו אל מתחת זכוכית.

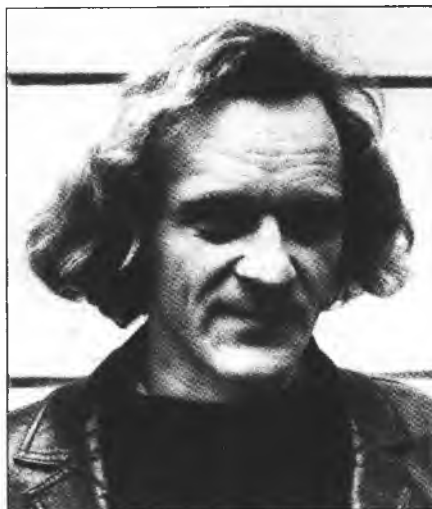
האפק הוא רך

אין הד יריה

קים רק היום

והעור הלכן

קולטו.

Henrik Nordbrandt ■■

הנריק נורדברנדט נולד 1945. נחשב כאחד המשוררים הליריים הגדולים ביותר של דנמרק. רבים משיריו מושפעים מאוירה מזרח-תיכונית (בעיקר יוון ותורכיה). זכה בפרס האקדמיה הנורדית לשנת 1980.

הנריק נורדברנדט

מדינת: מרים איתן

הורד מלסבוס

(מתוך קובץ בשם הורד מלסבוס)

ורד זה קבלתי מאשה בלתי מכרת
בדרכי אל תוך עיר בלתי מכרת
— ועתה לאחר שהייתי בעיר
ישנתי בתוך מטווחיה, שחקתי קלפים תחת ברושיה
השפתתי בתוך בתי מרוחיה
וראיתי את האשה הולכת ושבה שבה והולכת
אינני יודע עוד לאן אשליף אותו מעלי.

בכל מקום בו הייתי, תלוי ניחוחו.

בכל מקום בו לא הייתי

פזורים עליו הבלים וקמוטים בתוך העפר.

Bo Green Yensen ■■

בו גראן ייאנסן נולד ב-1955, מוסמך אוניברסיטת קופנהגן לספרות אנגלית (1980). מרצה אורח באוניברסיטת ייל 1981-1982. ספרי שירה: "רקוויאם ומיסה" (1981); "הנגינה האבסולוטית" (1982); "המלאך העיוור" (1982); "העולם המפחיד" (1983). רומנים: "הריקוד לאורך הקיץ" (1981); "במשך השנה" (1983); "בחפוש אחר הצליל הלבן" (1983).

בו גראן ייאנסן

הרחוב הצדדי

מדינת: אמיליה רואי

צללים מתחת לבתים, מסכה זו או אחרת
תמיד לבנים בשמש החזקה. ברחוב הצדדי
הקרבות הם מלכים. כיום פזה של
חס מהפיל דומה שאכן העולם —
משתחררים ונסוגים. החקים שנתנו
תופסים רק למחצה. אספלט פורח ללא מלים.
שמש מאירה בזכוכית חיה. מלאכים יוצאים
מקירות ומתישכים בין זונות כדי
לראות ולחיות. תאנת הגברים הטהורים,
דבקותם במטרה ושאיפתם לצמיחה ולדברים
נראים על גבול הגסות ועליהם
לפנות מקום לבזו המפסידים
עם תיקיהם השחורים ונעלים מכריקות. ברחוב
הצדדי

אין דבר אחד כמו במציאות. חלום רע
משתרג בטוב והיום הוא סבך.
אני רואה שחיל מת עכשו, ידיו משטות.
הוא שוכב בעפר שקט וקדוש.
קיאו מלא כוכבים והוא אינו זב דם
אלא מחיה, גבור ושליט כפי שהוא,
כאן בשמש רבים הבתים הלבנים.

פל אהובותי

מדינת: אורי יערי

זנוק משלם, הנטישה מתנגנת
ושנינו חפים בידים שקטות.
הדלת נשאבת היטב פאשר היא נסגרת
חגורה מקישה בבטחה. זו פתיחה מבטיחה.
לא רבים הבקרים עם אור שכונה.
המכונה נוגסת מטרים ראשונים.
פיף אדם ופוחת באגדות אף אני
פונה לאחור מנפנף בכונן הרציף
המקום מתעטה מין הילה של חלל
איה אהובותי שעמה כפר קטנות הן מאד
נשארו מאחור מאירות כמו בשמש פרחים

האדמה נעלמת

כבר יש אחיזה באויר

והמסע אליך

יכול להתחיל

הרועים

פיטר סיברג

עברית: יק"ב

פרק 9: איך מדברים

לאון גראי, הדמות הראשית שלנו, מתאושש לאחר תאונת דרכים במכוניתו ולאחר שהות בבית החולים. ואף-על-פי-כן ממשיך מצבו להיות חסר-תקווה. אפשר כבר להובילו בעגלת נכים, והוא אף מניע אותה בכוחות עצמו. אשתו, ויולה, מכינה עצמה לשוב הביתה.

ב אחד לאוגוסט יצאו ויולה ורוז'ה לפיקניק. הן יושבות במכוניתה הגדולה של ויולה. לאון ואלווה יושבים מאחור בעגלות הנכים שלהם. צוניה עומד על המדרכה ומנופף ביד. לפני צאתו לקורס הוא יבלה ימים אחדים בבית. — לאיזה מין קורס יוצא צוניה? — שואלת ויולה את רוז'ה, כשהם מתעכבים ברחוב הראשי.

— קורס למהנדסים בתחום הפוטורולוגיה — מסבירה רוז'ה. צוניה שייך לקבוצה ניסיונית, שעשוי מתכנסים אליה מומחים מכל הארץ. — מכירה את זה — אומרת ויולה — כדי להשתכר ולפתור את כל הבעיות. אבל ישע ושיבלה לבריאות. — נדמה לי שאלה אנשים רציניים — אומרת רוז'ה. — כן, מאד רציניים. — מחייכת אלווה. — לאון מחייך בדרכו שלו. רוז'ה מבחינה בכך ונטלת את ידו בידה. כעבור רגע חוזרת ומניחה אותה בזריזות. — טוב שהיחס לזה הוא כל כך רציני. — אומרת ויולה. — את חושבת שצוניה נראה טוב? — שואלת רוז'ה. — מצויין — עונה ויולה. — טוב לכם עכשיו, מה? —

— כן — כך רוז'ה — פעם טוב. פעם רע. צוניה נראה טוב היום בפעם הראשונה אחרי זמן רב. — את עדיין לא השלמת עם המצב — מעירה ויולה. — אבא כבר לא שומר יותר על האקדה — אומרת אלווה. — איזה אקדה? — שואלת ויולה — היה לכם אקדה בבית?

— אני לא יודעת על זה שום-דבר — מבהירה רוז'ה — הוא היה נועל את המגירה שלו בדרך כלל. בתקופת המלחמה, היה לו אקדה. אחר-כך לא החזיר אותו. — מכירה את זה — אומרת ויולה — זה שחייתי אתו לפני שהכרתי את לאון, גם לו היה נשק. ואני, אף-פעם לא העזתי לומר מה שחשבתי על זה, ולו, היתה תמיד הזכות להתנהג בצורה מזורה. גם צוניה זקוק כנראה לחיזוקים כל הזמן. — העיר נותרה מאחוריהם. התבואה ניצבה לצדיהם גבוהה, צהובה ואפור. — ויולה רואה את צדודיתה של רוז'ה עם כל הפניית ראש שלה אל השדות המתפשטים — ללא מגע קומביינים — עד לגדות הנהר. עד למקום בו טיילה פעם עם פרנק. — זה היה מזמן — היא פולטת בקול כשהם חוצים את היער המואר בשמש החודרת מבעד לצמרות העצים, כמו מבעד לרשת של חוטי ברזל. — מה? — שואלת רוז'ה, שקועה גם היא במחשבותיה. — לא השתנית בהרכה מאותו יום בו נפגשנו לראשונה — אומרת ויולה. חיוכה של רוז'ה עצוב. ויולה חושבת על פרנק. אלווה מושכת קלות בכתפיות השמלה של אמא — נשחה?

— כן — עונה האם — יש שם ברכה. תוכלי לשחות עם לאון. מסביב בוהקים האגמים. בין הגבעות שמאחורי היער הנמוך, מתנועעות לאיטן מפרשיות. חופי הרחצה מאוכלסים בצפיפות בגופות ערומים. ויולה מתעכבת ליד קיוסק, קונה את מנות הגלידה הגדולות ביותר הנמכרות בו:

Peter Seeberg

פיטר סיברג פרואיאקון, ארכיאולוג, מנהל מוזיאון עירוני, מו"ל (המטפח) כשרונות ספרותיים חריגים) ומי שהיה עד לפני תקופה קצרה יו"ר אגודת הסופרים הדנים. מתגורר כיום בעיירה ויבורג, בה משמש כאביה הרוחני של חוות אמנים, בנוסף "משכנות שאננים" בירושלים.

— את בטוחה שאבא החזיר את באקדח? — שואלת רוז'ה, מפנה את ראשה לרגע אחורנית ומיד מסתכלת שוב ניכוחה. — בטוחה לחלוטין — עונה אלווה. בידיה האחת מגישה ללאון מנת גלידה, ובשניה נוטלת מנה לעצמה. — את לא שמחה ויולה? — שואלת רוז'ה ומפרה את דממת הליקוק המתמשכת. — לא — עונה ויולה — אולי אתחיל לשמוח. לאון לא פולט אף הגה מתוכו. מפעם לפעם סוקרת ויולה במראה את מבע פניו. ניתן להשפיע על שינוי במבעו. בעיקר יודעת לעשות זאת אלווה. לאון מחקה אז את תנועות שפתיה. כעת, על-כל-פנים, פניו שלווים, חסרי-תנועה. כמעט מאושרים. הם חולפים על-פני שלשלת גבעות נמוכות, שביניהן חורשות דלילות כקורי-עכביש. עמק שטוח ורחב נפרש לפניו. גגות פח מבהיקים בערפל כחול. מרחוק בולטים איי-הרים המוקפים צריחים ומגדלים. — מכאן באנו — אומרת רוז'ה. אבא היה מספר על-כך תמיד. היא עצמה ביקרה כאן רק פעם אחת בילדותה. — היה כאן לחם כפרי שחור. טעים להפליא — היא נזכרת. — האם עכשיו גרים פה עוד אנשים כלל? — שואלת אלווה. — לא — עונה רוז'ה — שלו מאד כאן.

אפילו הים השתחק. בלילות מטיילת ויולה לבדה. היא עוטפת את צווארה בסודר והולכת. לפרקים רוכנת לוחצת אבן. לפעמים שוכבת על בטנה על תלולית חול רכה, תומכת את מצחה בכפות ידיה ונרדמת, עד שהשמש מעירה אותה. יהיה עוד טוב — אמרה לרוז'ה באחד הימים בלכתן לרחצה. הן שחו זמן רב לאורך החוף. זרם חזק גרר אותן לכיוון רשתות הדייגים. יום אחד עברה לציידן ספינת דייגים. ויולה ורוז'ה נופנו לגברים שגוללו חבלים על הסיפון, אלא שהם ענו להן רק בהרמת זקן ובחיוך קל. כאשר חזרו לחוף ונגבו את גופן, התרחקה כבר הספינה מאד, עד לקו האופק כמעט. מעל לים נדלקה השמש.

אלווה ולאון נעו באיטיות על המדרכה שמאחורי הבית. לאון ממש מתקדם. אולי הוא אפילו קולט כבר מה שמדברים. חוזרים הביתה. נעים לאורה של השמש. התבואה נקצרה כבר מן השדות. הבקרים הופכים לקרים יותר ויותר. ביער עדיין לח. למרות שהצהריים קרבים. לא מדברים. מקשיבים לאלווה שמכסה את לאון במילים ומשחקת אתו בקלפים. צוניה איננו בבית. רוז'ה הבטיחה שתישאר עם ויולה ותעזור לה להתרגל. המפתן מהווה עדיין מכשול. לנשים אין יותר אומץ לומר את מחשבותיהן. שמא לאון מסוגל כבר להבחין ביניהן. לאחר מסדרים מחדש את הרהיטים, ישיבה ללאון קל יותר להתנועע. אחר הצהריים יצאו לטיול.

מוציאים את אלווה ואת לאון אל המדרכה ומאפשרים להם להתאמן בכסאות הגלגלים. הדרך מוליכה כלפי מטה. אלווה מתקדמת ראשונה. אחר-כך בולמים את הכסאות וחוזרים. — עוד מעט נוכל לנסוע עד סוף הדרך, ואחר-כך גם למעלה — אומרת אלווה. פונים אל הפיק הגדול המכונה "גן המשוררים". מישורים ירוקים, רחבים. גבעות שטוחות. עצים בודדים וסבכי-שיחים. עמק ענקי שבמרכזו בוהק אגם קטן ומונח שחופיו זרועים אבנים, ומעליו רוכנת צמרתו של עץ בכות. על החוף גבר ולצידו נער מכה במים במקל מחוספס. השניים הגיעו לכאן ברכיבה על אופניים, התמקמו בצל העץ. הנער השליך את מקלו למים, וכבר הם עולים לגבעה עם התיק שמחובר היה קודם לסבל האופניים; מתיישבים ומוציאים סודה, בירה, וכריכים עטופים בניירות.

ויולה ורוז'ה עולות לגבעה מצידו השני של הגן, הן דוחפות את אלווה ואת לאון. ויולה את אלווה ורוז'ה את לאון. — מותר לי? — שואלת ויולה. אלווה אוהבת שויולה דוחפת את עגלתה. היא משתפת אותה אז בסודותיה הכמוסים ביותר. כשמגיעים למקום בו מתפצל השביל, ממשיכה האחת לפסוע לאורך המדרון והאחרת מוליכה ישר אל הגן. אחר-כך מתיישבות רוז'ה וויולה על הספסל. ויולה עוצמת עיניים, להסתתר מן השמש. אלווה נעה בכסאה בכוחות עצמה. היא רוצה שלאון יתלווה אליה. אבל הוא, לאחר הבלימה, נעצר לפני רוז'ה ומחייך. האגם בהיר ואפל בעת ובעונה אחת. משתקפים בו עצים וענן אחד שחולף חופשי מעל לגן. אחר-כך הוא הופך לעמוק כמו השמים. — אמא — קוראת אלווה ומגלגלת את כיסא הגלגלים שלה לשביל. רוז'ה קופצת ומתקרבת אליה. על השביל מונח מחדד עפרונות מפלסטיק, אותו היא רוצה להרים. לאון גראי רואה את ברק המים. הוא משחרר את הכלם ומניע בעוצמה את גלגלי כסאו הנע במהירות למטה, לאורך השביל. — מצויין — הוא מציין בשפתיו בשמחה. ויולה פוקחת את עיניה, רואה את העלמותו וצועקת: לאון, עצור, לאון! אלווה ורוז'ה מפנות את ראשיהן. רוז'ה רצה בקו ישר מן המדרון. כיסא הגלגלים דוהר על השביל כאילו יודע את דרכו מעצמו. לא סוטה מהמסלול. רק קצב התקדמותו גובר מרגע לרגע. רוז'ה כוכה בריצתה. בצידו השני של האגם, קם הגבר על רגליו, ממשיך ללעוס את אוכלו. הנער לופת את אביו בידו.

Benny Andersen ■■

בני אנדרסן נולד ב-1929. אחד המשוררים והפזמונאים הפופולריים ביותר בדנמרק. הוא משורר מגוון ביותר. עולם הדימויים שלו מקורי ולעיתים מפתיע. המאפיין העיקרי שלו הוא ההומור והקטוב הרגשי אפילו בשיר הבודד.

בני אנדרסן

החיים צרים וגבוהים

מדנית: מרים איתן

גפרור מכהיק פחלל העולם מאיר קצרות פנים, כבה. באפלה פוגשות ידים קצרות נוגעת יד ביד, קופאות הן מלים משודרות. רק מעטות מוצאות דרכן אל אזור נזכרות אולי זמן מה. קצרים הם החיים אם נמדד לאורך אף במאנף אין להם קץ הם סיב רוטט בשריר המות. נשק בזה הרגע לפני שהנשיקה תפגע גלגלת. עוד רגע ואינך עוד אף עתה יש לך שפתיים וגפרורים.

שמלתך בלעדיך

מדנית: אורי יערי

שמלתך על הרצפה זרוקה נפשטה בחפזון מהרת להשיג אוטובוס אף זה בלתי סביר שנסעתי ערומה וראי החלפת למכנסים וחלצה זוג נעלים שהתהפכו תחתונים גרבונים תקועים יחד ושמלתך בלעדיך מן המכירה הפלילית בצבע שיתף קנויה מכסף מכיר אותה היטב אבל קצת מתפלא לראות אותה פתאם שם מונחת ממוטטת בתנוחה עקמומית כאלו נפגעה מברק לו היו הזמנים אחרים והמקום והמצב אפשר היה לחשב שהתנהלה פה קרב ולרדף שכירי חרב ילידים אינדיאנים אבל כאן ועכשו הכי סביר שרצית להשיג אוטובוס

שמלתך בלעדיך אני מחליק אותה כדי לתלותה אל אחיותיה השונות בארץ הקפן וצבען והמשתף להן זאת את והן אומרות לי משהו בלי אמר היטב אני זוכר איך שקנינו את הפד לזאת ברגם המטפחת אני זוכר איך אותך דרך המשי חשתי של הצבעונית אני זוכר זאת שלכד קניתי לך בפעם ראשונה יודעת את שמלת הקפלים הירקה שנתארכה בכל כביסה ולחתך היה צריך ולקפל כל פעם כי אחרת היית צריכה ללכת על קבים אני זוכר זוכר אף לא יכול לומר לך כל עוד שאין את כאן סמרטוטים אלה התלויים בסדר ללא גוף רגלים

מיד כשנכנסנו יכלתי לראות שאחרת גרה שם הייתה זאת דינה גדולה האם הייתה זאת אשתך. אהובתך האם גרה כאן קבועה מי הייתה זו לא אמרת מאום לא שאלתי באמבטיה צמר גפן טמפונים צלוחיות של פוף וקרמים לעור לא גרו כאן ילדים עד כמה שיכלתי לראות אהבנו במטה הגדולה, העצוב הוא שלך אחר כך שחקנו שח בבקר אכלנו יחד המטבח היה קטן ומזנח ושתיית קפה מתוך ספל סדוק אמרת שתצלצל אלי צלצלת יצאנו לא אמרת כלום אחר כך אהבנו במכוניתך מפני שאמרתי שבחור שוכב לי במטה ומחכה זה לא היה אמת שלא תחשב שרק לך יש אהבות אמרת שתצלצל ביום אחר עכשו אני עומדת כאן ומתעבת את עצמי ומקנה לראות ממך שמץ או אשתך/אהובתך/פלגשך חושדת בכל אשה היוצאת מן הדלת ההיא סבורה שאני יותר יפה הנני מכל אחת מאלה אף לא המראה החיצוני קובע (אז מה בעצם כאן קובע) מצאתי את מספר הטלפון שלך וצלצלתי אליך הרמת שפופרת אמרת הלו שמעתי קולך ונבהלתי והנחתי את השפופרת אני מאהבתך כך מדוע אינני מבינה אתה לא מענין במיוחד אתה מעט שמן מדי אתה די ריאקציונרי אתה לא טוב במיוחד לשוחח כל הזמן אני מרגישה שאני צריכה לרדת לרמתך אני מאהבתך כך אתה גורם לי לומר דברים שבכלל לא מתחשק לי אני עומדת כאן וקר לי אחר כך אני נכנסת למזנון ורע לי כל כך אני מתישבת על יד שלחן גדול באמצע האולם שכלם יכולים לראות אותי לא אכפת לי מזמינה לי בירה וסנדביץ עם סלט תפודים ורוסטביץ ב-7.85 כי אין לי כסף אני שולחת מבטי תגר אל כל הגברים אני מרגישה תרא לאחר חמש דקות נגש בחור ושואל אם אני מסכימה לעבר לשלחן שלו אני בוחנת אותו בקר אומדת הוא לא נראה סקסי ואז לא בא לי אני נראית יהירה כשאניני יכולה להשיג אותך או שאין זו השאלה של להשיג/הרי אין לנו מאום במשתף אחר כך נגש בחור אחר הוא נראה טוב למדי צחוק חצוף

או מבט ללא מענה ללא את זהו בצבע השיתף תמיד זוכר כי היא מונחת שם בעלפון ובלעדיך אני את ידי אל תוכה תוקע מתחת לנער לעורר זרועי נתקעת בשרוול כלואה בפד מנערת היא יד כבבת תיאטרון כסומא תוקע מבט ורואה יד שניה מופיעה במחשוף ותנועת אצבעות לשלילה ומבהל משכיבה מן העטיפה הריקה והפנים מתהפך אל החוץ תוקע מבט בשמלה בלעדיך מבט אל דבר שאין לו מבט מנסה להחזיר השמלה למקומה לאי סדר הקודם קשה לשחזר דבר סתם זרוק קשה לעשות כאלו מאומה קשה להתעלם ממך בלעדיך

Vita Andersen ■■

ויטה אנדרסן נולדה ב-1944 בקופנהאגן. משוררת לא תקינה. "הייתה פקידת בנק, למדה משחק, עבדה בבית חרושת לממתקים, בתור זבנית בחנות, ניסתה להתקבל למחלקה לקולנוע באוניברסיטה ולא התקבלה, במקום זה נישאה ועבדה במשרד, התגרשה והתקבלה לעבודה במשרד נסיעות ושוב לבנק וחוזר חלילה" - כתוב על גב ספר הביכורים שלה בשם "הנרקומונים של השלוח הנפשית".

ויטה אנדרסן

אני מאוהבת בך

מדנית: אורי יערי

למה אני עומדת פה ומסתכלת בפית בו נמצאת דירתך זה לא לכבודי אני מתעבת את עצמי אני מאהבתך כך נפגשנו בכית מרוח שוחחנו הזמנת אותי לארוחה אחר כך הלכנו הבייתה אליך

אני מסכימה לעבר לשלחן שלו אני בוחנת אותו בקר אומדת הוא לא נראה סקסי ואז לא בא לי אני נראית יהירה כשאניני יכולה להשיג אותך או שאין זו השאלה של להשיג/הרי אין לנו מאום במשתף אחר כך נגש בחור אחר הוא נראה טוב למדי צחוק חצוף

אני יודעת שזה לא אמת
שאלו הייתי אצלך לא הייתי מספרת כלום
אני נכנסת לראות סרט
הוא גרוע
אני הולכת ומצלצלת אליך מתא טלפונים
עכשו כבר לא אכפת לי
אני כבר לא יכולה לסבל להשאר בתוכי
איש לא מרים את השפופרת
יש אור אצלך
אולי אתה שוכב במטה עם הגברת
אני הולכת הביתה
ומוצאת מברק
זה ממך כמוכן כמה שהפל פשוט וכמה הייתי
טפשה
זה מזה מן המסעדה
הוא רוצה לדבר אתי
פתאם אני תופשת
שאתה לא יכול להתקשר אתי
אם בכל ערב אני עומדת לפני ביתך
אולי תצלצל מחר
אז אשאר בבית
אני מאהבתך

תודת המערכת נתונה

לנחום פונדק על עזרתו רבת החשיבות בהשלמת
המדור לשירה ולסיפורת דנית.
למרים איתן, לאמיליה רואי ולאורי יערי על עזרתם
בתרגומים מן המקור הדני.
לשגרירות דנמרק בישראל ולמשרד התרבות הדני על
תמיכתם בהפקת המדור, ועל האירוח הלבבי לו זכתה
משלחת "עתון 77" בדנמרק.

בד ג'ינס משפוף לפי האפנה
עם כיסים בצדדים
וצמודים חזק אל בין האזורים
הוא מזלזל בלבוש כך אומר לבושו
אבל הוא דואג לתחב את הידים לפיסים
שמכנסיו ימתחו על התחת
הוא אדריכל ושמו פר
הולכים הביתה אלי ודופקים
והוא שואל איך אני רוצה את זה
כאלו הייתי מנת בשר שמגישים בצורה מיחדת
אני עושה כאלו לא שמעתי את השאלה
כי אני לא יודעת איך אני רוצה
הוא טוב לזה
בבקר כשנפרדים הוא שואל
אם נתראה בערב
אני אומרת שיש לי פגישה אחרת
הערב שוב אני עומדת ליד הבית שלך
ורע לי כל כך
קר לי
אני מאהבתך כך
אני מתעבת את עצמי
קר לי
ויש לי חור בכפפה האחת
אני קונה חצי קילו אגוזים קלויים
אוכלת את כלם כשאני בוכה ומסתכלת על הבית שלך
אחר כך אני מקיאה הכל אל אכני השפה
יוצאים אנשים מן הדלת שלך
אף לא אתה
לו הייתי בדידתך
הייתי מספרת לך הכל
מתפרצת בזרועותיך
נוגעת כך
מספרת לך כמה אני מאהבתך כך

נקיון וצניעות

בתרבות החיים הדנית

מה שהרשים אותי ביותר בתרבות החיים הדנית,
מספרת תמרה טולמן, מנכ"ל דניש פלוס; היה הנקיון
והצניעות.
בגלל מגבלות האקלים, נמצאים האנשים שם משך
תקופות ממושכות, כשהם סגורים בבתיים או
במשרדיהם. לכן חשובה להם מאד האסטטיקה
הפנימית, מעיצוב הרהיטים ועד לדרך הגשת האוכל.
כאשר כל מה שנראה לנו כטקסי ביחסם לאלה, אינו
אלא התנהגות ספונטאנית, נינוחה וטבעית מבחינתם.
בשל אותה השפעה אקלימית, כנראה, משופעת
אסטטיקה זו בצבע הלבן.
עבורי, מדגישה תמרה, היה המפגש עם תרבות זו
משום הלב, בגלל צמיחתי מתוך העולם הצבעוני
הדרום-אמריקאי.
על-כל-פנים, הורשמתי ונלכדתי — בגוונים הלבנים,
בטיפוח המאופק, בשלמות הטיפול בה זוכה כל פריט
ופריט, בגאווה בה חש האדם — באשר יעשה —
בעבודתו ובביתו; ועם-זאת בצניעות ובפשטות המרובה
המלוות את מעשיו וחיו.
חשבת, שנפלא יהיה להביא משהו מכל זה אלינו —
מעט מהכלים השימושיים המאפיינים את המקום,
ובעיקר — מהגישה על-פיה אפשר להגיע לרמה
אסטטית מרשימה על-ידי מינימום אביזרים, כאשר כל
אביזר, ויהיה קטן וצנוע ככל שיהיה, מהווה שלמות
בפני עצמו וחלק מתכנון כולל.
השקפה כוללנית זו, תורגמה אצל תמרה טולמן
לחוויה ממשית בחנותה — דניש פלוס — המכילה
מבחר מרשים של אביזרי דיור דניים, להנאה
ולשימוש.
כל מה שמציע אופי החיים בדנמרק — היא אומרת —
חוץ מהאקלים.

עזרה הדדית - מאמינים ועושים

החזון והגשמתו היו שלובים זה כבר מראשית הדרך.

ממחנות החוצבים וסוללי הכבישים של העליה השניה, מאהלי מייבשי הביצות בימי העליה השלישית, ממטבחי הפועלים של בוני הערים והשכונות החדשות בתקופת העליה הרביעית, ממפעלי התעשייה והמלאכה של העליה החמישית, מהמעברות ומחנות העולים והישובים החקלאיים הצעירים של שנות ראשית המדינה – מאז ועד ימינו, לאורך כל הדרך, הגשימו אלפים את רעיון העזרה ההדדית; והאלפים היו לרבבות...

...וגם היום נמשך המעשה –

- ★ כשמפעל ריווחי של "כור" מסייע למפעל אחר הנתון בקשיים.
- ★ כשחבר בעל הכנסה גבוהה משלם מס־חבר גבוה יותר ומאפשר בכך לבעל הכנסה נמוכה לקבל את מלוא שרותי הבריאות ב"קופת חולים".
- ★ כשקיבוץ ותיק עוזר באמצעים, ידע והדרכה לקיבוץ צעיר.
- ★ כשעובד חדש בארץ נהנה מפנסיה בסיסית, עם ראשית עבודתו, הודות לתשלומיו של עובד ותיק.
- ★ כשלקוח הקונה בחנות של "המשביר לצרכן" במרכז הארץ מאפשר לתושב בקרית־שמונה ובאילת להנות משרותיה של חנות דומה.
- ★ כשחבר מושב ערב לחברו במושב הנתון במשבר.

עזרה הדדית היא כשעובד לעובד הוא – אדם.

60 שנה לחברת העובדים -

60 שנה בדרך העולה להגשמת הציונות העובדת.

הצעה מיוחדת לרגל יובל ה-25
למספר מוגבל של כלים,
במחירי מבצע ולהספקה מיידית.

25 שנים
אמינות ושרות

מעמס מחפרון דגם 410. מנוע דיזל 65 כ"ס.
מערכת הידראולית מרכז סנור - חוסכת דלק. הילוך
קדימה אחורה הידראולי. כושר העמסה 2.3 טון. בלמים
הידראולים דיסקיים טבולים בשמן. כושר הפירה עד ל-4.40
מטר עומק. זרוע הפירה מתארכת. אפשרות של הנעה קדמית.

מעמס אופני. מנוע דיזל 152 כ"ס טורבו.
כף עפר מ"1.9 ועד 3.4 מ'. תמסורת POWER-SHIFT.
כלמים דיסקיים הידראוליים טבולים בשמן. דגם
הידרוסטטי עם שלדה פורקוני. תא מפעיל ממוזג.

המשביר המרכזי

לפרטים נוספים פנה למחלקת המכונות, המשביר המרכזי,
רח' ניבורי ישראל 76 תל-אביב, טלפון 03-389242-01 א' בסניפנו, חיפה, קריית-שמונה, ירושלים, באר-שבע ואילת.

**עוד שרות ליציבור
של קבוצת הסנה:**

**עד הנחה
בביטוח
הדירה!**

"הסנה" באה לקראתך בתכנית ביטוח רכוש חסכונית:
אתה מגדיל את סכום ההשתתפות העצמית לפי בחירתך ומקבל
הנחה משמעותית, עד 50% על דמי הביטוח שאתה משלם.
כך אתה קובע את גובה הפרמיה שתשלם בעבור ביטוח
הדירה שלך.

**בקש פרטים מסוכן "הסנה" שלך
על תכנית "השתתפות עצמית".**

הסנה - חברה ישראלית לביטוח בע"מ
צוה - חברה לביטוח בע"מ
שמרון - חברה לביטוח בע"מ
רויטם - חברה לביטוח בע"מ
שמיר - חברה לביטוח בע"מ
דקלה - חברה לביטוח בע"מ
החברה הישראלית לביטוח בע"מ
בדרמן - חברה לביטוח בע"מ
חברה מסוגלת
החברה הישראלית לביטוח אשראי בע"מ

חברות הטובות
ההסתדרות הכללית

**יש לנו
17 תכניות
ביטוח חיים**

ואפשרויות בלתי מוגבלות
לשילוב ביניהן

**אחת מהן היא בדיוק
התכנית שתעניק לך
ולמשפחתך**

בטחון מלא!

פנה אל סוכן "ירדניה-הלבנון"

ירדניה-הלבנון
ביטוח, אחריות ובטחון

בדרך לתיאטרון

שולמית בת-דורי

שולמית בת דורי
1985-1905

היא לימדה אותנו כימיו באוניברסיטה, על הלוציות והשגיה בתחום הספקטקל, בכנסי המחולות בדליה שהפכו ברבות הימים לחלק מן הזיכרון התיאטרוני הקולקטיבי, שמענו לצערנו רק מסיפורים. היא הלכה מאיתנו בתחילת חודש פברואר השנה. וכך כתבה על דרכה בתיאטרון:

כנס מחולות, דליה 1968

השתתפתי שם בנאום קומוניסטי בתור אורחת. קומוניסטים גרמניים של אז, לפני היטלר! זה היה כוח עצום! אני הגעתי לשם בדיוק לתקופת המאבק, משנת 1930, וזה נתן לי המון! אבל יחד עם זה נוכחתי לדעת, ש"חניכה" בתיאטרון זה בעצם לשבת ולראות את החזרות. זה לא לימוד, זה לא יסוד למקצוע, לעבודה. במחזה שני הוא כבר הציע לי תפקיד, עם מעט מאוד מילים. אבל אני הרגשתי שאני מוכרחה ללמוד! התחלתי להרגיש מה שנקרא מקצועיות.

עזבתי אותו והלכתי לבית-ספר מיוחד במינו, באסן, אצל קרופ. קרופ רצה – למען ה"איזון" – ליצור איזושהו דבר חדש, אמנותי, תרבותי – ל"יטהר" את עצמו. והוא נתן אפשרות ליוצרים-מחדשים מכל מיני מקצועות אמנותיים להתאסף יחד וליצור בית-ספר מיוחד במינו: בנין אחד עצום, למטה למדו תיאטרון, ובקומה השנייה – מחול אמנותי, בקומה השלישית – מוסיקה, וברביעית – אופרה. בבנין ממול היו כל האמנויות הפלאסטיות. כל תלמידי היה מחויב לבחור לו את היסוד, המקצוע היסודי, אבל – במחול אמנותי זה היה אז בית-ספר הטוב ביותר באירופה. של רודולף לאבאן. יש לי דיפלומה – יכולתי לפתוח פה ב"י"ס למחול אמנותי.

היה לי כנראה משהו עם מחול, מפני שאני הרי הייתי כבר אחרי שבע שנות עבודה, ואיזו עבודה! מקצועות הכי קשים, גבריים! ולמרות זאת השתלטתי על זה. הלכתי למגמה של כוריאוגרפיה, אבל לקחו אותי למחול ממש, נקי! ואפילו הגעתי לזה, כשלקחו אותי לרקוד בתיאטרון. אני רקדתי בתיאטרון! ואפילו תפקיד סולו! וכל זה במשך שנה-זחצי של טריינינג. הייתי רקדנית-אקרוטית, וזה אחרי טיח, אחרי כל העבודות שלי! יש לי מבנה כבד, אבל זה היה ריקוד מודרני, צמוד לאדמה, לא באלט.

בדרך כלל זמן הלימוד שם היה שנתיים, אבל אני במשך שנה-זחצי גמרתי את המשחק, עם פיתוח-קול (מפני שהחלטתי שאת זה אני צריכה לדעת).

(כ-4 שנים לפני זה הייתי בשליחות בפולניה, ואחר כך לקחו אותי לרומניה, ושם הייתי צריכה לנאום. זה היה בחורף, והייתי צריכה לנאום שלוש פעמים ביום, באולמות שונים, בתנועה ובפומבי ופה ושם, ואחרי זה לנסוע בלילה ברכבת בהמות ולמחרת – שוב פעם; בן-אחרון היה המלווה, הוא היה אז ראש-ההנהגה ברומניה. בעברית, הכל בעברית! ונהייתי לא רק צרודה – וחזרתי לארץ בלי קול. הרופאים אמרו שאיבדתי את הקול. כי אני גם עם הצרידות דיברתי, הייתי צריכה לנאום באולמות גדולים, ולא היו מיקרופונים אז. קודם אני שיחקתי הרבה, אבל מאז שנצמדתי התחלתי לביים, כי לא יכולתי לשחק...)

היה לי מזל בלתי רגיל, כי "נפלטתי" בב"י"ס הזה על מורה, מנהל המחלקה למשחק, שהיה קצין במלה"ע הראשונה, ובעצמו איבד את הקול בהתקפת גזים. שחקן. והוא היה אחד הראשונים שעליהם עשו ניסיונות בשיטות חדשות! 41

שלושה ימים. התביישתי. השתתפו המונים! מה זה המונים? חצי קיבוץ! 40 איש! היתה לי איזו השפעה אקספרסיוניסטית מפולניה, ראיתי פה ושם מחזה מהגל שאז היה חדש, אקספרסיוניסטי. ביימתי ושיחקתי את התפקיד הראשי. הכל. ואז עבר במקרה בכביש אוטו עם סופר ידוע מאד, ידיד של צ'פלין מאמריקה, ועוד איזה עיתונאי חשוב. (זה היה הסופר ואלדו פרנק). הם ראו שהמון אנשים מתאספים על יד צריף גדול, נכנסו לראות מה זה וראו את ההצגה. ונשארו ללון בעפולה – עפולה היא...

"... לפי אמונתי היצירה האמנותית על כל סוגיה הנה הויטאמין ההכרחי לחיי חברה תקינים..."

(מיתה בשיחות על התרבות. משה"ע 1980)

רק בשביל לראות מי עשה את זה. היו כל כך נדהמים! אמרו שהיו עכשיו בכל באירופה, ולא ראו דבר כזה... כנראה שהם – אמריקאים – לא נפגשו עד אז עם אקספרסיוניזם. זה היה כל כך מחדש בשבילם! אחר כך הם באו לחצר שלנו, ורצו לדבר עם מי שעשה את זה. אני זוכרת כמו היום – קראו לי, אני עמדתי מולם, ומאחוריהם עמד כל הקיבוץ – לראות... וכלם צחקו. אני עמדתי מבווישת, לא ידעתי מה לעשות עם עצמי, עם האמריקאים האלה ועם המתרגם, והם אמרו – שאני מוכרחה ללמוד!

לא ידעתי מה לעשות עם זה, אבל כנראה שאיפה-שהוא בכל זאת נזרע הזרע, ובמשך שנה ככה עבד בי ועבד בי, ובינתיים עשיתי עוד הרבה נשפים בקיבוץ. ואז אני ביקשתי חופש ונתנו לי חופש לשנה. מה זאת אומרת חופש! – ככה, בלי שום עזרה, בלי כסף ושום דבר, תצאי לך לשנה. אמי שלחה לי כרטיס-אויייה, כמובן – על הסיפון. הגעתי לאירופה, ושם היו לי קשרים: קיבלתי עבודה: עבדתי בתרגומים מגרמנית לפולנית. ידעתי גרמנית פחות או יותר...

לא ידעתי בדיוק איפה ללמוד, מה ללמוד, התחלתי לגשש. סעתי תיכף לגרמניה. גרמניה היתה אז המרכז של התיאטרון, של כל התנועות המחודשות באמנות. העל הראשון שלי היה בתיאטרון של פיסקאטור. זה היה המקום שבו התרכזו אז אנשים כמו ברכט, וייל וכל החבורה הזאת, כולם עוד מאד צעירים. הזמנתי את עצמי לשיחה עם פיסקאטור, וסיפרתי לו על הקיבוץ, על הרעיונות שלי, וכך הלאה והלאה – והוא באמת קיבל אותי בתור מה שנקרא "חניכה". שם נכנסתי לאווירה של מה שנקרא תיאטרון פוליטי. וזה מה שהשפיע אחרי כך על הלהקה הראשונה של הקב"א, שהקמתי האוירה כמובן התאימה לי מאד: שמלאנית!... אז אנחנו היינו מאד שמלאנים, ואני גם

ני רוצה כהתוודות: לא היה לי כל קשר לאמנות. בודאי לא לתיאטרון. הייתי שומרת טיפוסית בקן, וחשבתי שאני מחוסרת בכלל כשרונות. באמת, זה וידי אישי מאד; היתה לי סיסמת חיים: אדם שאינו מחונן בשום דברים מיוחדים חייב למסור את עצמו, כמות שהוא, למפעל שהוא מאמין בו. אפילו היתה לי אימרה, בגיל 15 או 16 – שאני מאותם האנשים, שצריכים להיות ה"זבל" של ההיסטוריה, שאני אינני מתחום הכוחות היוצרים, ועל כן המציאות הזאת, היום-יומית, היא שצריכה להיות תוכן-חיי. וכך כמעט לא הלכתי לתיאטרון. קראתי הרבה מאד ספרים, אהבתי מאד לקרוא ספרים.

איך פתאום הגעתי לעסוק באמנות? זו הייתה הפתעת חיי! בקרואישה היה פעם נשף-פורים, ומישהו מהמדריכים נטפל אלי שאני אדקלם איזה שיר. כלל לא עלה בדעתי, אבל הוא לא נתן לי מנוח, אז עליתי על הבמה ודיקלמתי. בפולנית, כבר לא זוכרת איזה שיר. הייתי בת 15, משהו כזה. (בגיל 16 הייתי כבר סטודנטית באוניברסיטה. אני התחנכתי במוסד מאד מתקדם, אז, שעבד לפי השיטה, שכל ילד מתקדם לפי הקצב הפנימי שלו. ואני "קפצתי" על הכיתות הפורמליות. וכשילד היה בשל לעבור לתיכון, בחנו אותו כדי להחליט לאיזו כיתה הוא יכול להיכנס. וכך עשיתי את הבגרות בגיל 16 – ההורים פשוט לא הביאו לבית הספר את תעודת הלידה שלי... אחרי הבגרות פתאום ראו שאין להם תעודת הלידה. אני זוכרת כמו היום את התמונה, שאמא מביאה את התעודה, אז יצא מורה ואמר: זה בלתי אפשרי, היא לא יכולה, ודאי יש לה חורים בהשכלה; ואני עמדתי אז כבר אחרי הבחינות, אין מה לעשות... וכך הגעתי לאוניברסיטה בגיל 16).

באתי לקיבוץ בגיל 18, אחרי שנתיים באוניברסיטה. ופה גם כן נטפלו אלי יום אחד: עשו איזו פעולה אמנותית בקיבוץ, מאד פרימיטיבית, והיה חבר מקן וארשה שהיה באמת שחקן בחסד עליון, והוא נטפל אלי ולא נתן לי מנוח – שאני מוכרחה לשחק! ובאמת שיחקתי, ופתאום הקיבוץ התחיל להתלהב, ופתאום כבר הייתי צריכה לא רק לשחק אלא גם להיות הבמאית!...

אנשי משמר העמק עבדו אז בנהלל (1923) יחד עם ראשוני המושבניקים. ואחרי זה היינו בעפולה, עשינו את הכבישים הראשונים. ונוסדה איזו קבוצה, ואני כבר ביימתי מה שכתבו, וכבר שיחקתי, וזה הלך לי. ויום אחד היה צריך לעשות מפעל לאחד במאי. היינו במחנה פועלים גדול בעפולה, ופנו אלי שאני מוכרחה לעשות משהו גדול לאחד במאי. אני עבדתי אז כטייחת, ולפי זה הייתי סוללת וברזולנית). אני זוכרת שאיזה רעיון תפש אותי, ובזמן הטיח, במשך יום-עבודה שלם, עבד לי במוח, וכשירדתי מהגיומים, עוד לא הספקתי להתרחץ, ישבתי וכתבתי מחזה במשך 3 שעות. להגיד לך את האמת – לא סיפרתי לאף אחד שאלה היו שלוש שעות; אם מישהו שאל, אמרתי:

רוז'ה פלנשון כטרטיף כורע מחזר אחרי נלי בורגו כאלמיר בגרסת 1973. מאחור אפשר לראות קטע מהתפאורה של הובר מונלו — אולם הנמצא בשיפועים שיהפכו אותו לכנסייה.

נוצריים. תהליך שלישי — התפוררות המבנה, שנמשך מתחילת ההצגה ומגיע לשיאו בסיומה. בעיקר התקלפות תמונות הקיר, כאילו במושפע מבגידתו של טרטיף.

במסה אותה הקדיש ל"מולייר בן-זמננו", סיפר החוקר הפולני יאן קוט על הצגת טרטיף ויצאת-דופן בה צפה ב"בית-הספר לדרמה שכורשה" (1960). בתפקיד טרטיף שיחק נער צעיר ונאה, לבוש בגלימה של פרח-כמורה. הוא היה ענוג ומלא-קסם. הזכיר לקוט את ז'רז' פיליפ. מעין דון זואן שהחליט ללבוש מסכת צביעות כדי להשיג את מטרותיו. ככלות הכול, כתב מולייר את "דון זואן" מיד, אחרי "טרטיף". "זוה" — העיד קוט — "היה שד קטן עם מסכה של קונפורמיסט".

שלושה מהטרטיפים האחרונים של התיאטרון הצרפתי הם "אחים תאומים" של הטרטיף הפולני שתיארנו: רישר פונטנה, ז'ן לוק ז'רז' דפרנייה, רישר פונטנה היה צעיר, תמים ויפה ב"טרטיף" שביים אנטואן ז'טו בארינין (1978). הוא חף מכל פשע, וכל מעשיו מכונים על-ידי משרתו, לורן, ונעשים כדי להשביע את רצונו של אדון-הבית, אורגון. דניאל מרטן, הוצג כבורגני הנוטה למזרז ולמשחקים מסוכנים, וכך המשחק עם טרטיף משעשע ומלהיב אותו. הוא נהנה במיוחד מפייתו אשתו על-ידי עלם חמודות. אלמיר, ז'ני גסטלדי, שיחקה כאילו היתה קרובה להתפתות.

ז'ן לוק בוסה היה טרטיף ב"קומדי פרנסו" בכימויו של ז'ן פול רוסיין (1980). ה"פיגרו" תיאר אותו כצירוף "היופי של

לבוש בכגד של איש-כנסייה שמר על מרחק מאלמיר. רק עיניו העידו על מאבק פנימי בין תשוקותיו לבין נחישות-דעתו לשלוט בעצמו.

זיורז' פרק התפאורן, בנה חלל שהתאים לפרשנות זוכה את המחזה. הבמה היתה חדר אפור שתקרתו שחורה. הקיר היה מכוסה בנייר-קיר שבסגנון לואי ה-14, עליו צוירו מעין צללים, קווים עבים באפור. במרכז אחורי-הבמה היתה דלת כפולה. מתחת לה — שתי מדרגות, עליה היה עולה שחקן כל אימת שצריך היה לומר דבר מה שיש לו חשיבות. על הבמה היו גם כמה כסאות בצהוב וכורסא שצבעה ירוק-כהה. תפאורה קודרת זו התאימה היטב לאישיותו וללבוש של טרטיף. מה שהחריף את הקודר והאפור שבאישיותו, היה הניגוד, ביחס לבגדיהם של שאר השחקנים, שכולם לבשו צבעים בהירים, חיים ורעננים.

"טרטיף" בכימוי של רוז'ה פלנשון הוצג בשתי גירסאות (האחת: 1962-1971; השניה: 1973-1977). לדעת כמה מהמבקרים היו אלה ההצגות החשובות של מחזה זה במאה ה-20.

פלנשון הרגיש הן בכימוי, והן בתפאורה ובעיצוב הלבוש. את הצדדים ההיסטוריים שברקע המחזה, הנושא הדתי נראה היה לו פחות חשוב ופחות רלוונטי לתקופתו. הוא מצא מקבילות בין המצבים הפוליטיים המרומזים במחזה ובין מצבים פוליטיים בימינו. אורגון כזכור היה בקשר ידידות עם אחד מאנשי מרד הפרונדה שהיוו אפוזיציה למלך. על-כך מוחל לו המלך כסיום המחזה. מצבים פוליטיים דומים, בהם השלטון מפגין את שרירותו לבו, ניתן למצוא גם כיום. עם זאת, נוהר פלנשון מיצירת הקבלות פשוטות ופשטניות. הוא רצה גם להראות, כיצד בחברה מסוימת "קבצן מציג את עצמו כאיש קדוש ומצליח לעלות לגדולה", ולנסות להבין, מדוע "אישיות חשובה, כאורגון, צריכה לחפש ולמצוא טעם חדש לחייה בשאיפה מיסטית. שני מצבים אנושיים שהאקטואליות שלהם אינה מוטלת בספק.

בכימוי המחזה שאף פלנשון לחפש ולגלות את "המוצנע ביחסים שבין הדמויות" בעיקר ביחסיהם של אורגון וטרטיף. בנושא זה הוא הציע הסבר נורעו הרומ להומוסקסואליות בלתי-מודעת אצל אורגון, שמתבטא באהבתו את טרטיף. זו פרשנות המאירה באור חדש גם את היחסים שבים אורגון ואמו, אשתו ובתו. משום כך היה מישל אוקלר, ששיחק כטרטיף (בשנים 1963-1971), צעיר ויפה, אלגנטי ומאופק, ולפעמים הזכיר את זוכה פלנשון, עצמו שיחק כטרטיף בשתי ההפקות (ב-1962, וב-1973-1977). הוא היה טרטיף כבד ומאוקלר, אחד המבקרים תיאר אותו כ"איכר הרוצה לכבוש אישה ולרכוש שדה".

התפאורנים תרמו תרומה חשובה לתפיסת הכימוי ולפרשנות התיאטרלית המיוחדת של "טרטיף" זה. רנה אלו עיצב את הבמה של ההפקה הראשונה, כפנים ארמון מהמאה ה-17. בכך סייע כמימוש משאלתו של הבמאי — יצירת חלל שיש בו "אותנטיות היסטורית". במהלך ההצגה, הולך הבית ונחשף, על כל חדריו, עד שלא נשאר אפילו פרט אחד מוסתר. הובר מונלו עיצב את הבמה להפקה השנייה כאולם הנמצא בשיפועים ההופכים אותו לכנסייה. גם הוא חשף במהלך ההצגה, את הסודות האינטימיים של בית אורגון. במקביל לחשיפה זו השתלטו על הבמה סמלים ותמונות דתיים-

קדרוב וטופורקוב. סטניסלבסקי בחר במחזה זה רק מטעמים פדגוגיים. הוא רצה לתרגל באמצעותו את שיטת המשחק שלו עם שחקנים צעירים. העבודה היתה מבחינתו אימון כסדרת תרגילים "פסיכוכניים". הוא הבין את "טרטיף" כדרמה של תשוקה גדולה שמלווה בהתנגשויות קיצוניות ומציגה נושא חשוב; ורצה בהצגה של "דמויות אנושיות ואמינות" ולא בקלישאות ופעלולים שהיו כל-כך אופייניים להצגות מולייר בתיאטרון הרוסי.

שיטת העבודה של סטניסלבסקי אומצה במידה רבה על-ידי שחקנים וכמאים שבאו אחריו. נראה, כי כמה מהם אכן ניסו לחשוף את מערכת היחסים שבין הדמויות ולהבין כל אחת מהן לעומקה. נסילי טופורקוב, ששיחק בתפקיד של אורגון, העיד כי התרגילים והאימפרוביזציות הביאו אותו להבנה חדשה של התפקיד. הוא סיפר, כדוגמה, שבתמונת העימות עם בנו, רמיס (מערכה ג', תמונה 6), הביאו אותו תרגילי האימפרוביזציה לפרשנות חדשה של הסיטואציה.

טופורקוב-אורגון חש שמחה גדולה והקלה כאשר הוא גירש את בנו ונידה אותו מהירושה. הוא הסביר זאת: "יותר אין מה שיעכב כעדי באורגון מלהקדיש את עצמי למשימות מקודשות".

המזור שכולם היה הסרט האקספרסיוניסטי של פרידריך מורנאו (גרמניה, 1925). אמיל נינגס היה טרטיף וליל דגובר שיחקה בתפקיד של אלמיר. כמו סרטים אחרים של מורנאו, "נוספרטו", ו"דרקולה", היה זה סרט אימה. טרטיף הוא התגלמות הרע. אמיל נינגס שיחק טרטיף מלא-חשיבות עצמית. תנועותיו היו איטיות ורק עיניו התרוצצו — ערמומיות ומלאות תשוקה. ליל דגובר היתה מעין "פאס פאטאל", לבושה שמתל דנטל בסגנון המאה ה-18. אורגון של סרט זה מוותר על חיי משפחה ואישיות כדי לציית לאדוניו הדמוני. ואילו, טרטיף, כך נדמה, אינו דורש ממנו מאומה. אורגון מקריב לו את הכל מרצונו. אלמיר מצליחה בערמומיות ובתחבולות נשיות לגרש את הרוח הרעה. סגנון המשחק הוא אקספרסיוניסטי — העוויות, ג'סטות ותנועות שהודגשו עד-כדי הגזמה. בסרט יש גם שימוש מיוחד באפקטים של תאורה. רבים בו משחקי אור וצל שמחריפים את תחושת המיסתורין, האימה והמזוהרות.

ב-1950 ביים ושיחק לואי זוכה "טרטיף" מקורי, ויצא-דופן ושנוי במחלוקת. היתה זו "הצגת מפחח" שהשפיעה על מסורת ההצגת המחזה עד היום. זוכה כטרטיף היה גבוה, חיוור ודק-גורה. לראשו היתה פאה עם שערות חלקות וארוכות, ולבושו — גלימה שחורה ששרוליה רחבים. לצווארו — עניבת קטיפה. על ראשו מגבעת רחבת-שוליים. היו שהשוו אותו לפסנתרן בסגנון ליסט. אחרים, תארו את פניו כמסכה דמויית פני-עורב. הוא היה טרטיף קר-מוג, שקט ומנומס. כל תנועה מתנועותיו נראתה כאילו חושבה מראש. מבטו היה קפוא ומשתק כשל נחש העומד להכיש.

טרטיף שלו היה חסיד שאמונתו כנה, צדיק שנכשל, ולא עמד בפיתוי (וכי איזה גבר היה עומד בפיתוי שביופיה של אשה?!), אל אורגון הוא מתייחס ביחס אדנותי כמי שעשה עימו חסד בכך שקיבל ממנו את רכושו. הוא האמין, כי, בכך, סייע לאורגון להרחיק את עצמו מכל הבלי העולם הזה שעמדו בינו ובין הישועה והחסד הניצחית. היה זה טרטיף רם-מעלה שרק מבטו המורעב בגד בו לפעמים וגילה את תשוקותיו המודחקות.

התמונות בהן מחזר טרטיף אחרי אלמיר שוחקו בדרך מיוחדת שעוררה גם ביקורת והתנגדות בשל חדשנותה. לפי מסורת ההצגה עד לזוכה, כתמונה הראשונה בה מחזר טרטיף אחרי אלמיר (מערכה ג', תמונה 3), הוא ממש את רגלה ללא-הרף, זוכה לא עשה זאת. הוא אמנם ניסה לפתות את אלמיר, אך, לא התייחס אליה כגסטת וגם לא ננע בה. כך גם בתמונת הפיתוי השניה (מערכה ד' תמונה 5), זוכה שהיה

רישר פונטנה כטרטיף וז'ני גסטלדי כאלמיר. במוי של אנטואן ז'טו, פסטיבל איניון, 1978.

לואי זוכה ומוניק מלינד כאלמיר, "תיאטר דל אתנה", פאריס, 1950.

דרושים מורים לכתובת ספרי לימוד

1. דרושים מורים לכתובת ספרי לימוד, או ספרי עזר, דפי עבודה, עזרים, ככל המקצועות הנלמדים בבתי-ספר יסודיים או תיכוניים, (עיוניים ומקצועיים וחקלאיים) בכל הרמות
 2. ספרי הלימוד הנדרשים להוצאת הספרים הינם בכל המקצועות הנלמדים מורים שנידם רק הרעיון, יוזמו למערכת לפיתוח הרעיון והנחיות לכתובתו והפיכתו לספר
 3. כתביידי מוכנים, רעיונות, הצעות וכו', לספרי לימוד, או עזר או כל הצעות אחרות יש להפנות עבור הוצאת "תגא" מערכת הוצאת ספרי לימוד" הנגב 8 ת"א טל. 371610 או 380617
- פתוח בימים ב' - ה' בין השעות 14:00 - 10:00 לפניית למזכירת המערכת, הגב' צפורה אידלשטיין כל השולח וכל הצעה יענו בתשובה

ספרים שיופיעו בקרוב בהוצאת תגא

1. מחשבי כיס - (מדעיים) הבנה והפעלה/משה קלטרזי
2. אני קורא - חוברת עזר לחיזוק ולימוד הקריאה, מאושר ע"י משרד החינוך/ נורית הדר
3. נתיבות - ערבית לכיתה ז' וחטיבת הביניים, מאושר ע"י משרד החינוך/ אליהו אליאס
4. חקרת ודרשת היטב - הגות ודרשות על פרשת השבוע/ ד"ר מנחם מירון
5. העצים עומדים שקטים - ספורים מהשואה/ שינה גרטנר
6. מצוי ורצוי בצרכנות/ עליזה דולגין
7. חשמל רכב - מערכת ההצעה/ אהרון יששכר
8. יחסי אנגליה - ארה"ב 1941 - 1938/ ד"ר לילי פוליאק
9. מילון חרוזים לשירי שלונסקי/ ישראל ליטמן
10. ציור הוא הרפתקה/ מיכל ברזילי-אורבך

הפצה: בית עלים טל' 03-293959, ספרי, ובחנויות הספרים

יואל דוידוב תגא. הוצאת ספרים

ההסתדרות שימשה מראשית הקמתה בית לכוחות היוצרים בכל התחומים. אנשי הרוח והספרות, החינוך והאמנות, היצירה והמדע חברו לאנשי הסדנא והשדה בתנועה הוולונטרית של העובדים והיוצרים, שערכי חברה, אנוש ולאום משולבים בה ללא הפרד.

הוועידה קוראת ליוצרים בישראל בכל התחומים

להיות שותפים בזכויות ובחובות, תוך הטלת מלוא משקלם, למפעלה של ההסתדרות למען יצירת עם עובד, למען עיצוב דמותה של ישראל כמדינה מתקדמת ולעיצוב אדם בונה חברה ומולדת ונאמן לקיומן

(מהחלטות הוועידה ה-14 של ההסתדרות)

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ-ישראל
הוועד הפועל המרכז לתרבות ולחינוך

כותרת ראשית: מופץ כיום ב-16 מדינות באמריקה. אירופה ואסיה

כותרת ראשית

השבועון 'כותרת ראשית' הוא ישראל שלך. שלח אותו לחבריך בחו"ל

המשלוח באמצעותנו בדואר-אוויר זול ב-50 אחוז מהמשלוח הרגיל

כרטיסי-שי
אל הנכיליון הראשון
שתשלח לחבריך בחו"ל
נצרך כרטיסי-שי נחמד
ועליו דרישת-שלום נמוך

אם שילחו מני שתי / חצי-שנתי כמתנה אישית ממני ל- _____

כתובת _____

מצ"ב שיק לפקדת 'כותרת ראשית' שקל (כולל מע"מ ומשלוח). או חייבו את כרטיס ישראלרטי/יוז/הדיינרס שלי על סך _____ בתוקף עד ליום _____

שם פרטי ומשפחה: _____

מספר ת"ז: _____

מספר טלפון: _____

טלפון מעבדה: _____

היעד _____

מנוי לחצי שנה _____

מנוי לשנה _____

כולל משלוח _____

אירופה _____

ארצה"ב-קניה _____

אפריקה-אסיה _____

מרכז אמריקה _____

דרום אמריקה _____

דְּנוֹנָה עוֹשָׂה לִי מִשָּׂה...!

אומרות מליוני נשים יפות בעולם, יום יום.

יוגורט דנונה
מיוצר ע"י חברת יוגורט דנונה
מחלב בקר מוסטר
4% שומן
ישמור בקירור

לפנים...
לגזרה...
ובכלל...
להרגשה הטובה!

יוגורט דְּנוֹנָה של שטראוס יופי של בריאות

**חלב שתיה עמיד
דל שומן - 1% שומן**

כל הדברים הטובים של
חלב עמיד, עם עוד יתרון
נוסף: פחות קלוריות!
חלב עמיד דל-שומן טעים
מאד, נוח לאחסון, ואינו
משמין. נשמר טרי ללא
קירור לתקופה ארוכה
(עד לפתיחתו). וכמוכן,
ניתן לקחת אותו
לטיולים, לפיקניקים ולעבודה.
ובקצרה: כל טיפה ממנו
גלגמת בהנאה מלאה.

מחדיק תמיד חלב עמיד.

משפחת החלב העמיד

12*